

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Kriminalita mladých dospělých

Bakalářská práce

Studijní program: B7508 – Sociální práce
Studijní obor: 7502R024 – Sociální práce a penitenciární péče
Autor práce: **Hana Mašinovičová**
Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Kovařík

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
Faculty of Science, Humanities
and Education

Young Adults Crime

Bachelor thesis

Study programme: B7508 – Social Work
Study branch: 7502R024 – Social Work and Penitentiary Care
Author: **Hana Mašínová**
Supervisor: Mgr. Zdeněk Kovařík

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana Mašínová**
Osobní číslo: **P14000074**
Studijní program: **B7508 Sociální práce**
Studijní obor: **Sociální práce a penitenciární péče**
Název tématu: **Kriminalita mladých dospělých**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y   p r o   v y p r a c o v á n í :

Cíl BP: Objasnit, jaké jsou příčiny kriminality mladých dospělých. Zjistit, které faktory vedou mladé dospělé k páchání trestné činnosti.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava výzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazování, dotazník.

Při psaní bakalářské práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucího bakalářské práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

JEDLIČKA, R. et al. Děti a mládež v obtížných životních situacích. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0

HAYES, N. Základy sociální psychologie. 7. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0534-0.

ŠTABLOVÁ, R. Drogy, kriminalita a prevence. 2. rozš. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 1999. ISBN 80-7251-018-5.

MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z. a BURIÁNEK J. Delikvence mládeže: trendy a souvislosti. 1. vyd. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3.

MUNKOVÁ, G. Sociální deviace: přehled sociologických teorií. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-398-8

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Zdeněk Kovařík

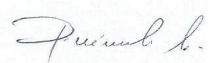
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **22. dubna 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2017**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSC.
děkan

PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Th.D., Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 22. dubna 2016

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu práce Mgr. Zdeňku Kovaříkovi, za účinnou metodickou a odbornou pomoc, cenné rady a připomínky při zpracování mé bakalářské práce.

Anotace:

Bakalářská práce je zaměřena na příčiny páchaní trestných činů mladými dospělými. Práce je rozdělena na část teoretickou, která popisuje hlavní aspekty vedoucí mladé dospělé k páchaní trestné činnosti. Zabývá se zejména vlivy, které působí na mladé dospělé, a které mohou vést k rozvoji kriminality. Praktická část vyhodnocuje jednotlivé vlivy, okolnosti a důvody, které vedly dotazované odsouzené k páchaní trestné činnosti.

Klíčová slova:

Kriminalita

Mladí dospělí

Prevence

Drogová závislost

Druhy kriminality

Annotation:

Bachelor thesis is focused on causes of crime commitment by young adults. Thesis is divided to theoretical part, which describes main aspects that leads young adults to commit crimes. It deals especially with influences, which affects young adults and might lead to growth of crime behavior. Practical part evaluates each affect circumstances and reasons which led interviewed convicts to commit crimes.

Key words:

Criminality

Young adults

Prevention

Drug addiction

Kinds of criminality

Obsah

1. Úvod.....	10
2. Teoretická část.....	11
2.1 Kriminalita.....	11
2.2 Druhy kriminality.....	11
2.2.1 Majetková kriminalita.....	11
2.2.2 Násilná kriminalita.....	12
2.2.3 Mravnostní kriminalita.....	12
2.2.4 Organizovaná kriminalita.....	12
2.2.5 Drogová kriminalita.....	12
2.2.6 Počítačová kriminalita.....	12
2.3 Osobnost člověka.....	14
2.3.1 Vývoj jedince.....	14
2.3.1.1 Prenatální období.....	15
2.3.1.2 Novorozenecké období.....	15
2.3.1.3 Kojenecký věk.....	15
2.3.1.4 Batolecí věk.....	15
2.3.1.5 Předškolní věk.....	16
2.3.1.6 Nástup do školy.....	16
2.3.1.7 Školní věk.....	17
2.3.1.8 Období dospívání – pubescence.....	17
2.3.1.9 Období dospívání – adolescence.....	18
2.3.1.10 Období mladé dospělosti.....	19
2.4 Faktory ovlivňující kriminalitu mladých dospělých.....	21
2.4.1 Biologické faktory.....	21
2.4.2 Psychické faktory.....	21
2.4.3 Sociální faktory.....	22
2.4.3.1 Rodina.....	22
2.4.3.2 Vzdělání.....	23
2.4.3.3 Vrstevníci.....	24
2.5 Rizikové chování.....	26
2.5.1 Užívání a zneužívání legálních a nelegálních látek.....	26
2.5.1.1 Tabák a alkohol.....	27
2.5.1.2 Nelegální drogy.....	29
2.5.1.3 Vybrané nelegální drogy.....	30
2.6 Prevence.....	33
2.6.1 Primární prevence.....	33
2.6.2 Sekundární prevence.....	33
2.6.3 Terciální prevence.....	33
3. Praktická část.....	35
3.1 Charakteristika odsouzených.....	35
3.1.1 Věkové složení.....	36
3.1.2 Vzdělání.....	37
3.1.3 Rodinné zázemí.....	38
3.1.4 Členství v partě.....	40
3.1.5 Trestná činnost.....	43
3.1.6 Drogová závislost.....	45
3.1.7 Shrnutí.....	51
4. Závěr.....	53

5. Zdroje.....	54
6. Příloha.....	56

1. Úvod

Kriminalita je a bude vždy tématem, které je aktuální. Bohužel trendem naší doby se stává, že se snižuje věk prvopachatelů a navyšuje se závažnost a brutalita trestných činů, kterých se tito mladí pachatelé dopouštějí.

Otázkou tedy zůstává, jaké jsou příčiny tohoto kriminálního chování, a jaké změny vedou tyto pachatele k páchání závažnější a brutálnější trestné činnosti. Jedná se o vrozené dispozice, především však o sociální faktory, do kterých řadíme především rodinné zázemí, působení vzdělávacích institucí a také působení vrstevníků. Důsledkem působení vnitřních a vnějších vlivů se mění postoj mladého člověka a především jeho hodnotový žebříček.

2. Teoretická část

2.1 Kriminalita

Pojem kriminalita je ve své podstatě těžko definovatelný, avšak většina kriminologů se shoduje na tom, že kriminalita patří do tzv. sociálně-patologických jevů. Pojem kriminalita lze definovat jako jednání, která jsou spáchána na určitém území, v určitém časovém úseku, a která trestní právo považuje za trestné činy. Do této definice řadíme také trestné činy spáchané osobami, které jsou mladší 15 let, a přestupky. Jak píše Fischer a Škoda (2009, str. 156) kriminalitu lze definovat jako chování a činy, které jsou daným státem podle zákona sankcionovatelné.

Rozdíly mezi jednotlivými státy jsou víceméně možné, avšak lze konstatovat, že některé činy jsou sankcionovatelné v každém státě, například vražda. I zde jsou však rozdíly v sankcích, například v České republice, tak jako ve většině Evropy není dovolen trest smrti, zatímco v některých státech Spojených států amerických, je za některé trestné činy tento trest stále vykonáván.

Tento patologický jev můžeme pozorovat od počátku lidstva, ačkoliv se jeho parametry mění. Zatímco v dobách minulých byla za kriminální jednání označována často pokrokovost a inteligence, dnes již za kriminální chování považujeme činy, které ohrožují existenci nebo svobody jiného člověka, státu. Troufám si tedy tvrdit, že i přes veškerou snahu o prevenci kriminality, tento problém je a bude i nadále aktuální.

2.2 Druhy kriminality

2.2.1 Majetková kriminalita

Majetkovou trestnou činnost charakterizuje především to, že je namířena jako útok na cizí majetek. Jde především o cíl obohatit se na úkor někoho jiného. Mezi majetkovou trestnou činnost patří zejména krádež (§205, z. č. 40/2009 Sb.), zpronevěra (§206, z. č. 40/2009 Sb.), podvod (§209, z. č. 40/2009 Sb.), také lichva (§218, z. č. 40/2009 Sb.), lze sem zařadit také poškození cizí věci (§228, z. č. 40/2009 Sb.) a další.

2.2.2 Násilná kriminalita

Násilná kriminalita se nachází v každé společnosti a je součástí širšího jevu – násilí. Násilná kriminalita bývá podle Zapletala (2004, str. 282) ukazatelem míry úspěšnosti státu o kontrolu kriminality. Jedná se o trestné činy zaměřené zejména proti zdraví a životu (§140 - 163, z. č. 40/2009 Sb.) jako je vražda, zabití, ublížení na zdraví a další.

2.2.3 Mravnostní kriminalita

Mravnostní kriminalita je spjatá se sexuálním pudem, jedná se především o uspokojování sexuálního pudu formou, kterou trestní zákoník (z. č. 40/2009 Sb.) považuje za trestný čin. Mezi tyto trestné činy patří především znásilnění (§185, z. č. 40/2009 Sb.), sexuální nátlak (§186, z. č. 40/2009 Sb.), pohlavní zneužití (§187, z. č. 40/2009 Sb.), kuplířství (§189, z. č. 40/2009 Sb.), šíření pornografie (§191, z. č. 40/2009 Sb.) a další.

2.2.4 Organizovaná kriminalita

Organizovaná kriminalita je velice široký pojem, který zahrnuje mnoho trestných činů. Jedná se o vysoce organizovanou kriminalitu, ve které figuruje strukturovaný řetězec osob, a která je provozována především za účelem vysokých zisků.

2.2.5 Drogová kriminalita

Drogová kriminalita velice úzce souvisí s drogovou závislostí. Jak píše Ušiak (2016, str. 6), lze tuto kriminalitu rozdělit na trestné činy páchané pod vlivem drog, a potom na trestné činy, které jinak souvisejí např.: prodej, výroba a distribuce.

2.2.6 Počítačová kriminalita

Počítačová kriminalita je nejmodernějším druhem kriminality, kdy s rozvíjejícími se technologiemi je velice jednoduché spáchat trestný čin. Jak píše Holc (2008, in Ušiak, Oberuč, Sečka 2016, str. 7), jde o nejrychleji se rozmáhající kriminalitu

na světě. S postupem technologií lze spáchat trestný čin, aniž by byl pachatel fyzicky přítomen na místě činu a poškozený ihned zjistil, že mu bylo ublíženo.

2.3 Osobnost člověka

Osobnost člověka z psychologického hlediska byla jako pojem zavedena až ve 20. století, kdy bylo potřeba vysvětlit, z jakých důvodů se člověk ve stejné situaci jako jiný, chová jiným způsobem.

Pojem osobnost člověka tedy vyjadřuje psychické uspořádání člověka a nahradil tak do té doby používaný nevědecký pojem duše. Jak zmiňuje Nakonečný (2009, str. 20) mezi charakteristiky osobnosti patří, že osobnost je systémem individuální struktury a dynamiky chování, a je také otevřeným systémem interakcí individua a jeho životního prostředí. Podle Říčana (2007, str. 11) se osobností rozumí jedinečnost, odlišnost jednoho jedince od druhého. Jak píše Cakirpaloglu (2012, str. 16, 18) osobnost představuje souhrn charakteru, temperamentu, schopností a také vlastností člověka, kdy vývoj osobnosti je dán jeho působením na společnost a také tím, jak společnost zpětně působí na osobnost jedince.

2.3.1 Vývoj jedince

Vývoj jedince je dán především genetickou informací, kterou jedinec získává od otce a matky, a to početím. Soubor všech těchto genů nazýváme genotyp, který se zpravidla po celý život člověka nemění. Ne všechny geny se projeví, což závisí také na vnějším prostředí, kterému je jedinec v průběhu života vystaven. Vývoj psychických vlastností lze do určité míry ovlivňovat. Jedinec je spoluvytvářen prostředím, ve kterém vyrůstá, žije. Pokud tedy chce v jistém prostředí existovat, musí se mu přizpůsobovat nebo jej měnit, tak aby vyhovovalo jeho potřebám. Jedněmi z nejvýznamnějších podnětů pro rozvoj psychologických vlastností jsou sociokulturní vlivy, které představují soubor podnětů, které působí v rámci sociální interakce. Jedná se tedy o proces socializace, která je důležitým mezníkem v rozvoji vlastností a dovedností, které umožňují integraci daného jedince do určité společnosti.

2.3.1.1 Prenatální období

Prenatální období trvá 9 kalendářních měsíců, které jsou odstartovány oplozením vajíčka a končí narozením dítěte. V tomto období jde především o biologický vývoj, kdy dochází k utváření orgánových systémů. Prenatální období se člení na fázi oplodnění, embryonální fázi a fetální fázi. V tomto období se utvářejí všechny předpoklady pro budoucí samostatný život jedince. Plod má již schopnost reagovat různými způsoby na podněty, které na něj v nitroděložním prostředí mohou působit. Objevují se i první jednoduché psychické reakce, kdy je plod s matkou určitým způsobem schopen komunikovat. Plod je schopen nejjednodušších forem učení. O vývoji psychiky plodu toho víme s jistotou málo, avšak s jistotou můžeme říci, že dobrý psychický stav matky je dobrým základem pro vývoj dítěte.

2.3.1.2 Novorozenecké období

Plod se rodí v 38. - 42. týdnu těhotenství a porod je v životě matky i dítěte velice významnou událostí. Toto období trvá zhruba 1 měsíc a je dobou adaptace, kdy se dítě přizpůsobuje novému prostředí. Novorozeně reaguje na základě pudů a reflexů, je však vybaven schopností učení. Jeho rozvoj záleží na přísunu podnětů.

2.3.1.3 Kojenecký věk

První rok života dítěte je nepřesně označován jako kojenecký věk, ačkoli většina dětí není kojena až do jednoho roku života. Toto období je charakteristické rychlými změnami v rozvoji. Významnou roli hraje potřeba stimulace, se kterou souvisí potřeba učení, získávání zkušeností. Pro rozvoj je důležitá motorika a zrakové vnímání. Dalším z důležitých aspektů pro rozvoj je sluchové vnímání, které je důležité zejména pro rozvoj řeči.

2.3.1.4 Batolecí věk

Zahrnuje období 1 roku až 3 let života dítěte. Je to období významného rozvoje dětské osobnosti, které je charakteristické osamostatňováním se a uvolňováním se

z různých vazeb, které je spojené se vstupem do širšího světa. Batole je již schopné uspokojovat svou potřebu stimulace samostatněji díky vlastní mobilitě. Je schopno se nápodobou verbálního modelu učit řeči. Také se již postupně odpoutává z vazby na matku a objevuje se vědomí vlastního já, které se projeví potřebou sebeprosazení. Někdy je toto období označováno jako období vzdoru, negativismu.

2.3.1.5 Předškolní věk

Toto období zahrnuje především období od 3 do 6 let, tato fáze není ukončena pouze fyzickým věkem, ale především nástupem do školy. Toto období je charakteristické především poznáváním reality vlastním způsobem, dítě často interpretuje realitu tak, aby jí bylo schopno porozumět a byla pro něj přijatelná a často tak vynechává nebo zkresluje informace, kterým nerozumí. Socializace probíhá především v rámci rodiny, kde si osvojuje základní normy chování, se kterými se postupně ztotožňuje. Záleží mu především na odměně, která přichází při dodržení těchto norem. Rodiče slouží jako model a vzor, se kterým se dítě ztotožňuje. V tomto období dítě navazuje nové kontakty s vrstevníky a uvolňuje vazbu na rodiče. Dítě se v kolektivu vrstevníků učí spolupracovat, ale také soupeřit.

2.3.1.6 Nástup do školy

Toto období je velice důležitým sociálním mezníkem v životě dítěte. Role školáka není role výběrová, závisí totiž na dosažení určitého věku a také vývojové úrovni. Je určitým potvrzením normality dítěte. Pro zvládnutí role školáka je důležitá především zralost dítěte, jde o změnu reaktivity dítěte, jeho odolnosti k zvládnutí zátěže a především schopností koncentrace pozornosti. Pro zvládnutí nástupu do školy je důležitá i školní připravenost dítěte, zejména jde o zvládnutí určité role, schopnosti komunikovat přijatelným způsobem, a také respektovat normy chování, které jsou běžné pro danou společnost. Důležitý v tomto období je postoj rodiny a širší společnosti ke vzdělání, který ovlivňuje motivaci dítěte.

2.3.1.7 Školní věk

Školní věk lze rozdělit do 3 fází. První fází je raný školní věk, který zpravidla odpovídá věku dítěte od 6. - 7. roku do 8. - 9. roku věku dítěte. Druhou fází je střední školní věk, který trvá od 8. – 9. let věku do 11. – 12. let věku dítěte. Střední školní věk je charakteristický přestupem z prvního stupně základní školy na stupeň druhý. Toto období je charakteristické především sociálními změnami, ale také změnami biologickými, které můžeme považovat za přípravu na období dospívání. Třetí fází je starší školní věk, který navazuje na období středního školního věku. Toto období trvá až do ukončení základní školy, tedy přibližně do 15 roku života dítěte, a je označováno jako pubescence.

2.3.1.8 Období dospívání – pubescence

Vágnerová (2000, str. 209) charakterizuje období dospívání jako stádium mezi obdobím dětství a obdobím dospívání, kdy toto období můžeme zařadit mezi 11.– 20. rok dítěte. Období dospívání je mnohými autory rozdělováno na období pubescence a období adolescence. Období pubescence lze časově zařadit mezi 11. až 15. rok, kdy nejnápadnější změnou jsou změny fyzického dospívání, dalšími změnami jsou ukončení povinné školní docházky, dochází k prvním zkušenostem s opačným pohlavím, pubescent se více orientuje na své vrstevníky, více se osamostatňuje od rodičů. Samozřejmě tělesné a psychické změny nemusejí probíhat současně, pokud je tělesné zrání rychlejší, pubescent nemusí tyto změny adekvátním způsobem přijmout.

V období dospívání je pro jedince velice důležitý zevnějšek, jedinec se více zaměřuje na vlastní tělo, oblečení. Toto se projevuje velkými výkyvy v sebehodnocení. Vágnerová (2000, str. 214, 215) upozorňuje také na emoční nestabilitu a tendence reagovat nepřiměřeně na podněty, které jsou v životě běžné. Období pubescence se může projevovat nedostatkem sebeovládání, a také větší impulzivitou. To se může projevit jako rebelování proti autoritě, můžeme to vidět ve škole, kdy jedinec přestává vnímat učitele jako neomylnou autoritu, která má vždy pravdu a začíná si utvářet vlastní systém hodnot a myšlenek.

Toto období je také ve znamení emancipace, kdy pubescent zdánlivě upouští

od hodnotového systému rodiny, který má v sobě hluboce zakořeněn. Dítě již nechce být jako rodiče, ale naopak se od rodičů chce odlišovat. To vede ke zpochybňování rodičovských hodnot a norem. Velký význam v tomto období hrají vrstevníci, kdy pubescent do značné míry rozhoduje do jaké party se přidá, a tím se zbavuje své dětské role. Zatímco v rodině je v roli podřadné oproti rodičům, v partě mezi vrstevníky je rovnocenným členem. Podle Vágnerové (2000, str. 244, 249) se v období pubescence vrstevníci stávají neformální autoritou. Pubescent je v tomto věku velice otevřený novým trendům, je snadno ovlivnitelný, což s sebou přináší mnohá rizika, zejména pokud se dostane do party, ve které jsou i starší jedinci. Potřeba přátelství je v tomto období velice silná, jde především o možnost sdílet své vnitřní pocity a nálady, jde o vzájemnou důvěru. Začínají se objevovat první lásky, experimentování se sexuální rolí, kde jde však především o teoretickou rovinu.

2.3.1.9 Období dospívání – adolescence

Období adolescence trvá přibližně od 15 do 20 let věku. Do období adolescence lze podle Vágnerové (2000, str. 253, 254) zařadit tyto důležité okamžiky: první pohlavní styk, ukončení povinné školní docházky a dokončení přípravy na budoucí povolání (výjimku tvoří vysokoškoláci) a následný nástup do zaměstnání, dosáhnutí plnoletosti (u nás v 18 letech věku). V tomto období adolescent posuzuje své tělo a přirovnává ho k aktuálním standardům atraktivity, srovnává ho s vrstevníky a přijímanými ideály. Pro adolescenty je typické, že jednají rychle a jednoznačně, kompromis je chápán jako méně kvalitní řešení. Velmi rychle se dokáží nadchnout pro určitou činnost, která pro ně má často větší význam než škola.

V období adolescence dochází k narovnání vztahu s rodiči, které je především dáno adolescentovou schopností reagovat přiměřeně, a uvažovat zralejším způsobem. Mezi další znaky adolescence patří potřeba intenzivních prožitků a potřeby neodkladného uspokojení, které se mohou projevit unáhleným sňatkem ale také krádežemi, kdy chtějí bez námahy dosáhnout určitého cíle, nebo experimentem s drogami, kdy rychle dosahují intenzivního zážitku. Problémem se může také jevit potřeba svobody, která je spojena se zodpovědností, o kterou však adolescent nestojí. I v adolescenci je důležitý vliv vrstevníků a skupiny, avšak postupně by se měl adolescent od této skupiny oddělovat, stejně jako se odpoutal z vázanosti na rodinu. Pro

adolescenta jsou v tomto období velice lákavé sekty, neboť dávají pocit sounáležitosti a zároveň, jak píše L. Yablonsky (1995, in Vágnerová 2000, str. 274), jedince jako takového zbavuje odpovědnosti.

V tomto období je důležité, že jedinec je více akceptován jako dospělý, a tím pádem se od něho očekává i takovéto chování. Jak upozorňuje Vágnerová (2000, str. 283), proces separace ze závislosti na rodině by měl být v tomto období ukončen. Dalším charakteristickým krokem v tomto období je nástup do zaměstnání, které může být velkým zklamáním, pro adolescenta je adaptace na nové prostředí pracoviště velmi obtížné. Zaměstnání na jednu stranu představuje větší ekonomickou, tím pádem i osobní svobodu, na straně druhé představuje také větší zodpovědnost.

Samozřejmě větší svoboda přináší i větší zodpovědnost, což je pro některé jedince velký životní zlom, který ne každý musí zvládnout.

2.3.1.10 Období mladé dospělosti

Období mladé dospělosti nelze jednoznačně vymezit, protože v naší společnosti není vymezen žádný rituál ani mezník, který by toto období jednoznačně vymezoval. Jediným takovým mezníkem se může zdát dosažení právní zletilosti, avšak toto není společností bráno jako jednoznačný signál pro dospělost mladého člověka. Je to období, které se vyznačuje schopností zvládnout profesní roli, udržet stabilní partnerství (manželství), a také schopnost stát se rodičem. Předpokladem pro rozvoj mladého dospělého přitom není jen biologické zrání, ale také zkušenost z dětství. Vzory dospělého si uchováváme a získáváme tím vlastní představu, jak by měl dospělý vypadat.

Mezi psychické znaky dospělosti patří samostatnost, relativní svoboda rozhodování a chování, která je spojena se zodpovědností za svá rozhodnutí i činy. Lze předpokládat, že rozhodnutí, která se rozhodneme udělat v tomto věku, ovlivní i další vývojové fáze našeho bytí, neboť mohou mít delší průběh (např.: rodičovství, hypotéka apod.). V období mladé dospělosti dochází k větší míře svobody, jedinec se může rozhodovat, zda bude pravidla daná společností respektovat nebo ne. Mladý dospělý může zkoušet rebelovat, toto jednání je však zpravidla dočasné. Experimentuje s upřesněním hranic. V této době může narůst nežádoucí až kriminální chování, které se

objevuje zejména u mladých mužů, kteří nezvládli zodpovědnost za vlastní osobu a nově nabytou svobodu.

Vztahy s rodiči jsou více klidné, než v období adolescence a dalšími změnami procházejí i vztahy k dalším lidem. Dospělý člověk je schopen zvládat soužití s jinou osobou, kdy je nutné akceptovat i potřeby svého partnera. Později je schopen také rodičovské role, která mu přináší nejen moc nad jinou lidskou bytostí, ale také novou vlnu zodpovědnosti. S tím souvisí také sexuální zralost, kdy již není sex jen zábavnou aktivitou nebo experimentem, ale slouží jako prostředek reprodukce. V tomto období jedinec přijímá trvalejší profesní roli, uzavírá manželství a stává se rodičem. Avšak v dnešní době je také víceméně akceptován společností i alternativní styl života bez partnera, nebo volné soužití.

V dnešní době také začíná být trendem, že mladí lidé zůstávají déle u rodičů i za předpokladu, že již sami pracují a jsou na rodičích ekonomicky nezávislí. Do jisté doby toto může být přínosné pro rodiče i jejich dospělé dítě, ale lze polemizovat nad tím, do jaké doby. Je na rodičích za jakých okolností nechají své dospělé dítě žít v jejich domě, bytě. Stále častěji totiž můžeme vidět trend tzv. "mama hotelu", kdy zejména mladí muži využívají pobytu u rodičů s veškerou péčí matky a těžko se potom sami osamostatňují, přičemž v partnerce hledají náhradu za svou matku.

2.4 Faktory ovlivňující kriminalitu mladých dospělých

Faktory ovlivňující kriminalitu jsou multifaktoriální, což znamená, že nelze přesně říci, jaký faktor je příčinou a jaký už ne. Obecně lze říci, že na vině jsou jak faktory biologické, psychické tak i sociální a ve většině případů se jedná o kombinaci těchto faktorů. Jak zmiňují Čírtková a Červinka (1994, in Vágnerová 2008, str. 810), nelze jednoznačně určit jaké rysy mají pachatelé trestných činů, a tudíž je nelze jednoznačně odlišit od nekriminální populace.

2.4.1 Biologické faktory

Jedním z faktorů, které jsou považovány za významné faktory, je pohlaví. Jak píše Vágnerová (2004, in Fischer, Škoda 2009, str. 157), muži se dopouštějí kriminálního chování daleko častěji než ženy, kdy se tento poměr pohybuje 10:1. Důvody jsou spatřovány v daleko dravější povaze mužů v otázkách seberealizace. Mezi další faktory se řadí i věk. Fisher (2006, in Fischer, Škoda 2009, str. 157) uvádí, že větší část vězeňské populace tvoří muži ve věku do 26 let. K dalším faktorům, které se řadí k biologickým faktorům, patří genetické dispozice, které jsou vrozené nebo vznikají v průběhu vývoje plodu. Jedná se o osoby, které mají zvýšenou míru impulzivity.

Jak píše Večerka (2000, in Fischer, Škoda 2009, str. 158), lze v anamnézách odsouzených osob vyzorovat i vybrané poruchy chování a emocí.

2.4.2 Psychické faktory

Psychické faktory jsou brány jako geneticky podmíněné, tento faktor lze tedy považovat za vrozený. Fischer (2006, in Fischer, Škoda 2009, str. 158) upozorňuje, že mezi kriminální populací lze vysledovat, že jsou to z větší části jedinci, kteří mají nižší rozumové schopnosti. Dalším velice důležitým faktorem jsou poruchy, které se týkají vztahů s jinými jedinci. Lze sem zařadit zejména disociativní poruchu osobnosti a často se jedná o poruchy, které souvisí s emocionalitou. Méně často se vyskytují poruchy sexuální preference, které jsou však z hlediska kriminality společensky velice nebezpečné. Jak upozorňuje Nakonečný (1996, in Fischer, Škoda 2009, str. 159),

význam mají také dynamické vlastnosti osobnosti (temperament). Větší pravděpodobnost delikventního chování se vyznačuje zejména u emočně labilního extroverta, který se těžce ovládá, je silně vzrušivý, impulzivní, agresivní a často reaguje bez zábran.

2.4.3 Sociální faktory

2.4.3.1 Rodina

Mezi nejvýznamnější sociální faktor řadíme především vliv rodiny. Jak píše Němec (2004, in Jedlička, str. 321), rodina má zásadní vliv na formování osobnosti dítěte. Jedinec přejímá vzorce chování, které mu poskytuje rodina, především rodiče. Důležitou úlohou rodičovství je tedy motivace žádoucího chování a dohled nad dětmi. Důležitým faktorem je normálnost, respektive anomálnost rodičů, kdy se může jednat o různé příčiny (drogová závislost, závislost na alkoholu, trestná činnost a další), kdy rodiče nejsou schopni plnohodnotně plnit funkci rodiče. Lze tedy konstatovat, že v rodině nejsou přenášeny pouze prosociální vzorce chování. Jak zmiňují Langmeier a Matějček (1974, in Fischer, Škoda 2009, str. 159), nejčastějším selháním funkce rodiny je selhání v emoční (psychické) rovině, kdy dochází k psychické subdeprivaci. Dalším faktorem, který lze vysledovat u jedinců s kriminálním chováním, je úplnost rodiny. Lze prokázat, že negativní události v rodině (rozvod rodičů, problémy ve vztahu mezi rodiči) se mohou negativně podepsat na dítěti, které poté vykazuje známky kriminálního chování. Jak píší Matoušek, Matoušková (2011 str. 40), zdrojem možného kriminálního chování jedinců je slábnoucí vazba k rodičům v dětství. Jak Matoušek (2011 str. 40) upozorňuje, lze vysledovat, že děti žijící pouze s jedním z rodičů (ve většině případů se jedná o matky) vykazují později více střetů se zákonem, než děti, které žijí v harmonické rodině s oběma rodiči. Jedná se především o nepřítomnost otce, kdy matka vychovává dítě bez opory. Často se tak stává, že dítěti – chlapci chybí mužský vzor a autorita. Nejenže chlapci chybí pozitivní mužský vzor, se kterým by se mohl ztotožnit, ale často mu také chybí pozornost matky, která musí najednou zastávat všechny funkce, včetně té finanční (zabezpečovací). To může znamenat, že chlapci nevěnuje dostatečnou pozornost a unikají jí (nebo záměrně přehlíží) drobné změny v chování dospívajícího chlapce, které mohou předcházet patologickému až kriminálnímu chování.

Avšak, jak můžeme pozorovat, kriminálního chování se dopouštějí i jedinci, kteří vyrůstají v úplně, často dobře finančně zabezpečené rodině, kde však chybí láska rodičů k dítěti a dostatek času, který by mu věnovali na úkor dobrého finančního zabezpečení. Dítě se pak dopouští nežádoucího chování účelově, a to proto, aby získalo pozornost rodičů.

Ve svém okolí sleduji, že se stává trendem, že rodiče unavení ze zaměstnání, a zaměstnávání dalšími povinnostmi, zanedbávají své děti. Respektive zanedbávají pozornost nad trávením volného času svých dětí, není ojedinělé, že raději dají dítěti do ruky mobilní telefon, tablet nebo jinou technickou vymoženost, jen aby dítě něčím zabavili, ačkoliv se to k věku dítěte vůbec nehodí. Myslím si, že by rodiče také měli věnovat větší pozornost obecně tomu, jak dítě tráví volný čas a s kým se ve volném čase stýká.

Lze též vysledovat, že děti, které prošli ústavní výchovou, mají během dospívání a časné dospělosti problémy se zákonem. Podle Matouška (2011 str. 43) může jít o nevědomé chování, kdy takovéto dítě upřednostňuje ústav, protože je pro ně jednodušší život ve vězení, instituci s danými pravidly, než mimo něj, kde se musí samo rozhodovat, je na něj vyvíjen určitý tlak a má za sebe zodpovědnost.

2.4.3.2 Vzdělání

Jako jedna z možných predispozic pro kriminální jednání se může jevit také míra vzdělanosti. Jak zmiňuje Giddens (1999, in Fischer, Škoda 2009, str. 162), pachatelé kriminálního chování mají obecně nižší úroveň vzdělání. S nižší mírou vzdělanosti, lze tedy předpokládat, že jedinci chybí pracovní zkušenosti, návyky a také dovednosti, což může vést k opakované nezaměstnanosti, která posléze může vést k patologickým jevům, jako je například i kriminalita. Jedinec chce co nejrychleji dosáhnout určitého cíle, a tak se uchyluje k nelegálním prostředkům, které mu mohou pomoci docílit cíle.

Školská zařízení jako taková patří také k významným výchovným činitelům stejně jako rodina. Zde se dítě osamostatňuje a navazuje sociální kontakty mimo rodinu. Učí se zde respektovat normy skupiny i normy dané jinou autoritou než jsou rodiče. V těchto zařízeních se utvářejí více či méně pevné skupinky, z nichž v pozdějším věku mohou vzniknout asociální skupiny. Jeden z problémů školství můžeme spatřovat v hodnotícím systému, který může být pro některé jedince velice frustrující,

jelikož nemusí dosahovat výsledků jako jeho vrstevníci, čímž se může stávat terčem posměchu, který může vyústit až v šikanování méně nadaného jedince. Avšak ze zkušenosti vím, že na některých základních i středních školách jsou naopak zesměšňováni jedinci, kteří dosahují výborných studijních výsledků, a tím vyčnívají z kolektivu a jsou naopak šikanováni zbytkem méně zdatných spolužáků. Což může vést k tomu, že je jedinec demoralizovaný, snaží se zavděčit ostatním spolužákům a zhoršuje cíleně svůj prospěch. To může vést k rozporům s rodiči a jedinec se tak dostává do konfliktu mezi rodiči a tím, že se chce začlenit do party nebo kolektivu.

2.4.3.3 Vrstevníci

Jak píše Podaná (2015, str. 74), vliv rodičů se postupem času oslabuje a nastupuje čas, kdy větší vliv získávají vrstevníci, především vrstevnické party. Vliv vrstevnických part je značný zejména u jedinců, kteří nejsou spokojeni v rodině, rodina neplní své funkce dostatečně nebo je neplní vůbec. U dospívajících, kteří jsou v rodině takto frustrováni, lze vysledovat, že pro ně členství v partě bude ještě více lákavé. Na tyto dospívající má poté velký vliv nejen parta jako celek, ale především vůdce party, který často svého postavení patřičně využívá. Je proto velice důležité, aby rodina plnila dostatečně funkci kontroly volného času adolescenta. Rodiče by měli mít přehled, s kým se dítě stýká a jak tráví svůj volný čas.

Za členstvím v partě mohou stát také neúspěchy ve škole. Jedinec si v partě kompenzuje své pocity neúspěšnosti ve škole, dochází k uspokojení potřeby sounáležitosti a uznání. V období adolescence parta vrstevníků často nahrazuje rodinu, kdy parta formuje jeho sebehodnocení, a především do jisté míry formuje i jeho osobnost. Sociálnímu chování se stejně jako tomu delikventnímu učíme, tudíž v momentě, kdy je rodičovská autorita oslabena a celkově jsou oslabeny rodinné vztahy, může dojít k tomu, že jedinec se v partě naučí delikventnímu chování, a to zvláště pokud je v rámci party podporováno a odměňováno. Naopak, pokud jedinec odmítá činnost, kterou navrhuje parta, může se vystavit výsměchu ze strany ostatních členů, může ztratit společenské postavení v partě nebo dokonce loajalitu. Pokud je tedy delikventní chování skupinou vyžadováno, i jedinec, který by se za normální situace takovým způsobem nechoval, takto učiní. Často se tak stává, že vstup do party je podmíněn spácháním trestného činu a jedinec je pak touto skutečností vydírán, pokud se

začne vzpouzet normám skupiny. Avšak zatímco některé skupiny jsou od počátku svého vzniku delikventní, jiné se delikventními stanou tím, že jejich členové tráví čas v hernách, diskotékách, nebo užívají alkohol a jiné drogy. Primární příčinou delikventního chování v této skupině je tedy trávení volného času, které se ukazuje jako špatné. Začínají většinou drobnými krádežemi, které posléze přerůstají v organizované a plánované akce. Dalším faktorem, který vede vrstevnické party ke kriminálnímu chování, je vzájemné povzbuzování, kdy jedinec je povzbuzován ostatními k trestnému činu. Skupinová atmosféra poté zařídí, že dotyčný nechce couvnout, protože by ukázal svou slabost. Jednu z dalších možných příčin delikventního chování ve skupině vrstevníků lze spatřovat v anonymitě, zákon porušují všichni, tudíž se není čeho bát, pokud nastane okamžik trestu, bude rozložen mezi všechny členy skupiny. Ve skupině se také může stát, že jedinec je daleko krutější a agresivnější, protože ztrácí osobní identitu a identifikuje se s davem, už se neřídí vlastním svědomím.

2.5 Rizikové chování

Rizikové chování lze podle Miovského a Zapletalové (2006, in Dolejš, 2010, str. 19) charakterizovat jako soubor fenoménů, jejichž existenci a důsledky lze vědecky zkoumat, a které lze ovlivňovat preventivními a léčebnými intervencemi. Širůčková (2009, in Dolejš, 2010, str. 19, 20) uvádí, že rizikové chování je pojem, který charakterizuje aktivity, které přímo nebo nepřímo potencionálně vyústí v psychosociální, zdravotní poškození aktéra, dalších jedinců, majetku nebo prostředí. Mezi rizikové chování řadíme šikanu a násilí ve škole a další agresivní chování, záškoláctví, užívání návykových látek, nelátkové závislosti, užívání anabolik a steroidů, sexuálně-rizikové chování, vandalismus, obecně kriminální chování, xenofobii, rasismus, antisemitismus a intoleranci, týrání a zneužívání dětí, komerční zneužívání dětí a podobně.

Dolejš (2010, str. 36) rozděluje rizikové chování do základních sedmi kategorií:

- a) užívání a zneužívání legálních a nelegálních látek,
- b) kriminalita,
- c) šikana, hostilita a agresivní chování,
- d) problémové sexuální aktivity,
- e) školní problémy a přestupky,
- f) extremistické, hazardní a sektářské aktivity,
- g) ostatní formy rizikového chování.

2.5.1 Užívání a zneužívání legálních a nelegálních látek

Mezi největší problémy rizikového chování adolescentů a mladých dospělých v této oblasti patří především tabákové výrobky a alkoholické nápoje. Mezi nelegální drogy řadíme především marihuanu a její deriváty, halucinogenní houby, pervitin, kokain, extáze a další drogy. Právní vymezení omamných a psychotropních látek nalezneme v § 283 – 289 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku a v dalších navazujících předpisech.

U adolescentů a dětí se vytváří závislost na návykových látkách podstatně rychleji, u dospělého může vznik závislosti trvat i několik let, zatímco u adolescentů může závislost vzniknout i během několika měsíců.

Jedním ze znaků závislosti u adolescentů může být opožděný psychosociální vývoj, a to zejména ve škole, vztazích a sebekontrolě. Mladiství obvykle začínají experimentem s návykovou látkou a končí tím, že zneužívají více návykových látek najednou nebo zkouší širší spektrum těchto látek. Mladiství jsou též více ohroženi otravami a toto riziko se ještě násobí, pokud zneužívají více návykových látek najednou. Recidiva závislosti je u dětí a adolescentů daleko pravděpodobnější než u dospělého jedince, avšak jak zmiňuje Nešpor (2007, str. 52), dlouhodobá prognóza je příznivější, neboť dochází ke zrání osobnosti, která podporuje léčbu závislosti. Avšak experimentování s drogou může mít i opačný výsledek než závislost, a to sice odstrašující efekt. Adolescent si uvědomí, že je to velice nebezpečné, nepřináší mu to očekávaný stav, a tak drogu už nevyhledá.

Jak píše Cimický (1999, in Štablová 1999, str. 77), nejvíce ohroženou skupinou jsou děti ve věku 12 – 14 let, kdy je tento věk pro vznik toxikomanie nejkritičtější, dochází totiž ke změnám organismu, které ovlivňují budoucí dospělý život. Pubescent může prožívat pocity smutku, protože právě prochází změnou, loučí se s dětstvím a právě v této době je náchylnější k experimentům s drogami.

Alkohol, cigarety i drogy jsou však pro většinu dětí hůře dostupné, tudíž je velká pravděpodobnost, že pokud rodiče plní své funkce v dostatečné míře, všimnou si u dítěte změn v chování ještě v době, kdy dítě není závislé a s drogou pouze experimentuje. Drogy jsou relativně drahá záležitost, takže dítě se často prozradí právě touhou po finančních prostředcích, které pokud mu nejsou poskytnuty od rodičů, může získávat jiným způsobem například krádeží.

2.5.1.1 Tabák a alkohol

Kouření tabáku není problémem jen u dospívajících, ale především je to celosvětový problém. Lze však konstatovat, že první zkušenosti mají kuřáci právě z období adolescence a právě v rámci vrstevnických skupin, které je v tomto chování podporují. Jak zjistil Vacek (2008, in Dolejš 2010, str. 39) ve svém výzkumu, který je zaměřený na adolescenty ze základních škol v městské části Praha 2, ze žáků 9. tříd ZŠ denně kouří 30,77 % žáků. Kayosová (2003, in Dolejš 2010, str. 39) dochází ke srovnatelným výsledkům, když oslovila 835 respondentů s průměrným věkem 15,5 roku a kouření denně potvrdilo 23,59 % oslovených.

Jak potvrzují Sovinová, Sadílek a Csémy (2009, in Dolejš 2010, str. 39), prevalenci kuřáctví v dospělosti potvrdili více než tři čtvrtiny současných kuřáků a potvrzují začátek kouření do 18 let věku, nejčastěji v období docházky na základní školu, střední školu nebo učiliště. Avšak výzkumy z posledních let ukazují, že se počátky kouření posouvají ještě do mladšího věku, okolo 13-14 let. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že s první nabídnutou cigaretu jsem se setkala již na základní škole od kamaráda, který kouřil již déle. Až nyní v pozdějším věku se pozastavuji nad tím, že cigarety mu kupovala vlastní matka. I dnes se setkávám s názory některých matek, které poskytují svým nezletilým dětem cigarety, že pokud je dítěti nekoupí ona, stejně si je opatří jinde, a tak vlastně kouření u svých dětí podporují a pěstují. A argument, že by si dítě cigaretu sehnalo jinde mi nepřijde příliš opodstatněný, jelikož by to pro něj bylo určitě obtížnější.

Aktivní látkou způsobující závislost je nikotin, který způsobuje změny nálad, zvyšuje výkon a redukuje stres. Nejčastější způsob, kterým je tabák užíván, je kouření. Kouření cigaret potlačuje chuť k jídlu, zvyšuje pozornost a koncentraci, a také zlepšuje paměť. Závislost na nikotinu si lze vypěstovat velice rychle, neboť nikotin v akutních dávkách působí euforicky.

Mezi rizika kouření patří zejména možnost zvýšeného výskytu nádorových onemocnění, poškození funkcí pohlavních orgánů, poškození plodu v těhotenství a chronická onemocnění dýchacích cest. Abstinenční příznaky jsou doprovázeny především podrážděností, úzkostí, depresí, zpomalením srdečního pulzu a zvýšenou chutí k jídlu.

Alkohol je nejrozšířenější a zároveň v našem prostředí značně akceptovanou psychoaktivní látkou. Je to běžně dostupná látka, která spolu s cigaretami je propagována v reklamních kampaních, které jsou cílené zejména na mladé lidi. Ve většině zemí je alkohol využíván při formálních, neformálních a náboženských příležitostech, a je zejména doménou mužů. Tak jako cigarety, i alkohol je zneužíván mladistvými. Chlapci se s touto látkou setkávají daleko častěji a dříve než děvčata. Změny v chování následkem požití alkoholu jsou velice individuální, roli hraje především množství alkoholu, koncentrace etanolu v nápoji, pohlaví, tělesná hmotnost, doba, která uplynula od posledního požitého alkoholu. Svou roli hrají také genetické dispozice, u některých jedinců je dokonce vysledováno riziko závislosti na alkoholu,

kteřé je podmíněno touto dispozicí. Jak upozorňuje Nešpor (2007, str. 45), tabák a alkohol můžeme spolu s marihuanou zařadit mezi tzv. průchozí drogy, neboli látky, které mohou předcházet kontaktu s tvrdými drogami. Lze vysledovat, že před kontaktem s jinou drogou se množství průchozích drog zvyšuje. Vzestup množství tedy může být u dospívajícího prvotní známkou k přechodu k jiným, tvrdým drogám.

2.5.1.2 Nelegální drogy

Drogy lze kategorizovat do různých skupin, lze je například zařadit do kategorií podle účinků (drogy se sedativními účinky, drogy s převážně povzbuzujícími účinky, halucinogeny, narkotické látky a steroidy). Jiné řazení je vytvořeno pro práci policie, kdy jsou nelegální drogy řazeny na základní skupiny (látky typu morfinu, sedativa, kokain, kanabis, psychostimulancia typu amfetaminu, halucinogeny, prchavé syntetické látky, alkohol). Štablová (1999, str. 23-31), například dělí drogy na následující kategorie: drogy rostlinného původu, do kterých řadíme marihuanu, kokain, opium, houbičky a další; druhou kategorií jsou drogy syntetické, do kterých řadíme pervitin, LSD, methadon, rozpouštědla a další.

Obecně lze říci, že nadměrné užívání drogy vede ke vzniku závislosti a takový člověk je chápán jako toxikoman, který je závislý na návykových látkách nebo jako osoba tyto látky zneužívající. Toxikoman je postupně nucen zvyšovat dávky, které již neužívá pro jejich účinky, ale pouze aby potlačil abstinenční příznaky.

Drogy s sebou nesou rizika, a to především ty zdravotní. Mezi zdravotní rizika patří zejména poškození orgánů a jejich soustav, riziko infekčních onemocnění, riziko otrav a předávkování, poškození plodu v těhotenství, úrazy hlavy pod vlivem drog. Dále s sebou přináší rizika sociální, adolescent přestává plnit svoje povinnosti ve škole, i v rodině a obecně zaostává v sociálním vývoji.

Dalším jevem je sociální izolace, kdy se adolescent přestává stýkat s ostatními a navazuje kontakty pouze se stejně postiženými jedinci. Jedinec je navíc stigmatizován, zatímco alkoholik je společností do jisté míry tolerován, jedinec závislý na drogách není tolerován vůbec, a je zde tudíž velká možnost, že se hlouběji propadne do drogové subkultury a ztotožní se s jejím žebříčkem hodnot.

2.5.1.3 Vybrané nelegální drogy

Marihuana

Marihuana představuje zpravidla usušené květy s různým podílem sušených listů, a někdy i stonků. Kouří se spolu s tabákem, nebo samostatně v cigaretách (tzv. "joint") nebo v dýmkách. Známa je také konzumace marihuany v pokrmech a odvarech, kdy je nástup účinku opožděný, ale za to daleko delší. Obsah účinné látky THC (tetrahydrocannabinol) záleží na druhu konopí, ale také na podmínkách pěstování a způsobu zpracování. Je zajímavé, že v dnešní době je marihuana velice diskutovanou látkou. V České republice je legální pouze za předpokladu, že je na lékařský předpis. Setkáváme se však s tím, že mezi mladými lidmi (zejména adolescenty) není často marihuana považována za drogu.

Hašiš

Hašiš je usušená pryskyřice získávaná z konopí. Jedná se o olej, který na vzduchu rychle zasychá. Opatřit se dá většinou v blocích, nebo malých kostkách, které se rozdrolí, a poté se kouří spolu s tabákem, nebo se mohou přidávat do jídel, kde jsou přítomny tuky například do jogurtů. Hašiš má oproti marihuaně daleko silnější účinky.

Pervitin (metamfetamin)

Pervitin je špinavě bílý, nařezaný nebo zažloutlý prášek, který se dá snadno rozpustit ve vodě. Aplikuje se nitrožilně, dá se také šňupat, kouřit z alobalu nebo v cigaretě. Podle množství se odvíjí délka účinku a také intenzita. Pervitin má rychlý nástup, avšak tak rychle se z těla také odplavuje. Po užití nastupuje pocit síly, dotyčný nemá hlad ani potřebu spát. Po odeznění těchto účinků je dotyčný podrážděný, ospalý a roztěkaný, může být i agresivní. Na pervitinu vzniká silná psychická závislost, u závislých se objevují velké psychické problémy, které končí paranoiou. Dlouhodobější uživatelé této drogy bývají chorobně vyhublí, což je častý důvod mladých dívek pro vyhledání této drogy.

Kokain

Kokain se získává z keře jménem koka, kdy je získáván složitým technologickým postupem. Kokain představuje prášek bílé barvy až našedlé barvy, bez zápachu, nahořkle chutnající. Nejčastější formou užití je šňupání, avšak toto užití velice rychle (během několika týdnů) ničí nosní přepážku. Další formou užívání je užití intravenózně, kdy je účinek silnější. V poslední době také uživatelé kokain kouří ve vodních dýmkách, kdy se poté páry kokainu vdechují. Po užití kokainu se velice rychle dostavují pocity euforie a po odeznění nastávají pocity deprese. Na kokainu se člověk stává velice rychle závislým, a to jak fyzicky, tak psychicky.

Heroin

Čistý heroin je bílý prášek zapáchající po octu, který má nahořklou chuť. Heroin na ulici zpravidla nemá bílou barvu, a to především v důsledku různých příměsí, které tzv. „bag“ obsahuje. Heroin je jednou z nejrozšířenějších drog ve světě. Nejčastěji se užívá injekčně, což s sebou přináší riziko přenosu infekcí, žloutenky a viru HIV. Dalším způsobem užití heroinu je také kouření heroinu a inhalování par při zahřátí této drogy. Aplikací této drogy se dosahuje euforických stavů, které postupně přecházejí do stavů ospalosti. Uživatel této drogy má zpomalené reakce a poruchy koordinace. Stejně jako u ostatních opiátů i u heroinu hrozí velké riziko předávkování, kdy uživatel upadá do kómatu a následuje zástava dechu a zástava oběhového systému. Heroin je nebezpečný především rychlým vznikem fyzické závislosti, a také těžkými abstinenčními příznaky.

Extáze

Extáze je prodávána ve formě tablet, které jsou většinou pestrobarevné s vyraženým logem, či jednoduchým obrázkem. Většinou se tedy užívají spolknutím, nebo také cucáním, nelze také opomenout, že extázi lze také užívat intravenózně nebo šňupáním. Extáze se často kombinuje také s jinými drogami, nejčastěji s marihuanou nebo alkoholem.

Jejími účinky jsou účinky stimulační, které jedince nabudí, a jedinec tak pociťuje přívaly energie spolu s emocemi, jako jsou láska, empatie a důvěra. Mohou však nastat i nežádoucí účinky, ke kterým se řadí především nevolnost, nespavost, pocity

pronásledování a deprese.

LSD

Tato látka se objevuje v padesátých letech minulého století jako prostředek léčby v psychiatrických terapiích, avšak po zjištění jejích halucinogenních účinků se od této léčebné metody upustilo. LSD se vyskytuje ve formě malých papírků s obrázkem, do kterého je napuštěna účinná látka. Lze také užívat intravenózně, což není tak běžné. Účinky této látky jsou zejména halucinogenní, kdy jedinec po určité dávce, dokonce může ztrácet kontrolu nad svým jednáním. Při vyšších dávkách se může dostavit útlum a dokonce deprese. Velkým rizikem této drogy jsou zejména tzv. „flashbacky“, kdy jedinec, který již několik let drogu neužívá, může mít náhlé a neočekávané pocity, jako kdyby si dávku vzal.

2.6 Prevence

Prevence je podle mého názoru jedno z nejdůležitějších obranných mechanismů, které existují. Předpokladem je samozřejmě, že jedinec má podnětné a vyhovující rodinné zázemí, kdy již první prevenci předávají rodiče svým dětem a vštěpují jim ji. Myslím si, že v dnešní době již neplatí, že stačí dítě upozornit v adolescentním věku, ale již mnohem dříve, protože jak ukazují průzkumy s alkoholem, cigaretou a dokonce i s marihuanou mají zkušenosti čím dál mladší děti, dokonce děti na prvním stupni základní školy. Je tedy víc než důležité, aby zejména primární prevence byla zaměřena na již takhle malé děti.

2.6.1 Primární prevence

Primární prevence se zabývá obecně příčinami vzniku rizikového chování. Je zaměřena na širokou populaci, a jejím cílem je působit takovým způsobem, aby k nežádoucímu jevu vůbec nedošlo. Důležité je zaměřit se především na mladé lidi a adolescenty, tak aby bylo možno spoluutvářet hodnotový systém a postoje.

2.6.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence je již zaměřena přímo na určité skupiny, nebo jedince, kteří jsou ohroženi nežádoucími jevy. Hlavním smyslem sekundární prevence již není nežádoucím jevům předcházet, ale včas pozastavit nežádoucí jev, podat dostatek informací, sociální péči. Sekundární prevenci poskytují většinou poradny, linky důvěry, výchovní poradci ve školách a další.

2.6.3 Terciální prevence

Cílem terciální prevence je zajistit odbornou pomoc v okamžiku, kdy již došlo k nežádoucím jevům, a to i opakovaně. Lze sem zařadit aktivity, které eliminují následky, snaží se předcházet recidivě a resocializují jedince. Terciální prevence je zaměřená především na osoby, skupiny osob, které páchají trestnou činnost nebo se dopouštějí sociálně negativního chování. Služby v rámci terciální prevence jsou poskytovány především v léčebných zařízeních, ambulantních službách, výchovných

zařízeních, vězeňství a tyto služby poskytují také církve a charitativní zařízení.

3. Praktická část

Praktická část bakalářské práce se skládá z dotazníku a jeho vyhodnocení.

Výzkumu k bakalářské práci se účastnili odsouzení, kteří jsou umístěni ve věznici ve Stráži pod Ralskem. Věznice Stráž pod Ralskem se nachází ve stejnojmenném městě v libereckém kraji, mezi Libercem a Českou Lípou. Původně byly tyto objekty ubytovacími prostory pro dělníky z uranových dolů. Do roku 2001 se zde nacházelo i zvláštní oddělení pro výkon vazby. Nynější věznice je profilována jako věznice s ostrahou, je zde však zřízeno i oddělení s dozorem a oddělení se zesíleným stavebně – technickým zabezpečením. V lednu roku 2007 se zde otevřelo specializované oddělení pro odsouzené s mentální retardací, kteří jsou zařazeni do oddělení s dozorem. Podle normy je kapacita věznice stanovena na 736 ubytovacích míst. Hlavním cílem věznice je zaměstnávání odsouzených, kteří jsou zaměstnávání buď přímo ve věznici, nebo na pracovištích mimo ni. V rámci programů zacházení se pro odsouzené připravují vzdělávací kurzy, speciálně výchovné programy a další zájmové aktivity.

Výzkumu se tedy zúčastnilo 30 odsouzených ve věku od 18 – 25 let. Dotazník byl distribuován v lednu roku 2017, v papírové formě. Dotazník je sestaven z 23 otázek a dvou podotázek, které se týkali především rodinného zázemí, členství ve vrstevnické partě a drogové závislosti.

3.1 Charakteristika odsouzených

Odsouzení, kteří se účastnili výzkumu, spadají do věku 18 – 25 let. Dotazníku se účastnilo celkem 30 odsouzených a dotazníky byly distribuovány papírovou formou. Účast ve výzkumu byla tedy zcela dobrovolná.

3.1.1 Věkové složení

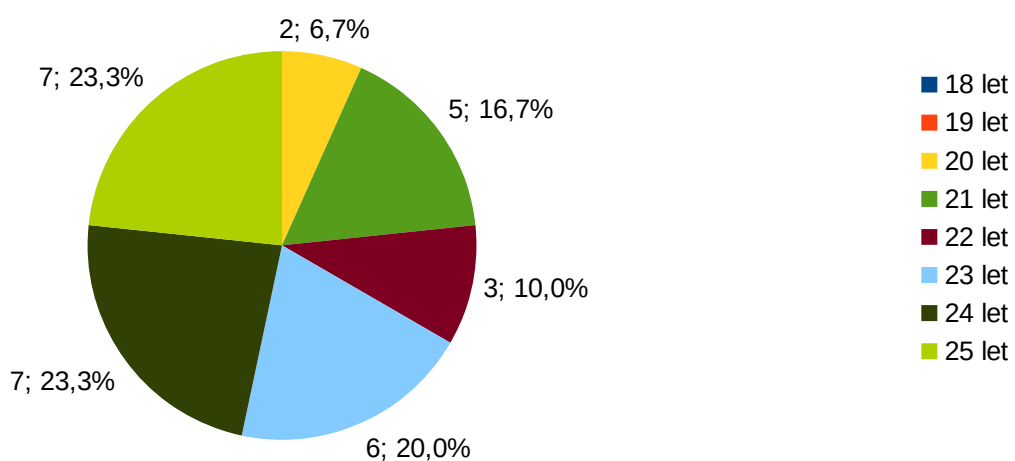
Věkové složení odsouzených, kteří se účastnili tohoto výzkumu činí:

0 % odsouzených ve věku 18 let, 0 % odsouzených ve věku 19 let, 6,7 % odsouzených ve věku 20 let, 16,7 % odsouzených ve věku 21 let, 10 % odsouzených ve věku 22 let, 20 % odsouzených ve věku 23 let, 23,3 % odsouzených ve věku 24 let a 23,3 % odsouzených ve věku 25 let.

Tabulka č. 1

Věk respondentů	Počet respondentů
18	0
19	0
20	2
21	5
22	3
23	6
24	7
25	7

Graf č. 1 - Věkové rozložení respondentů

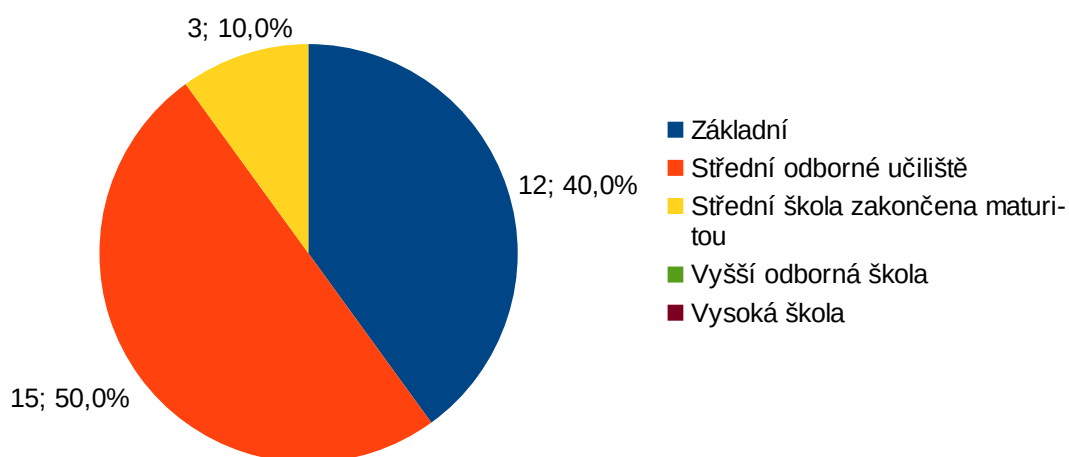

3.1.2 Vzdělání

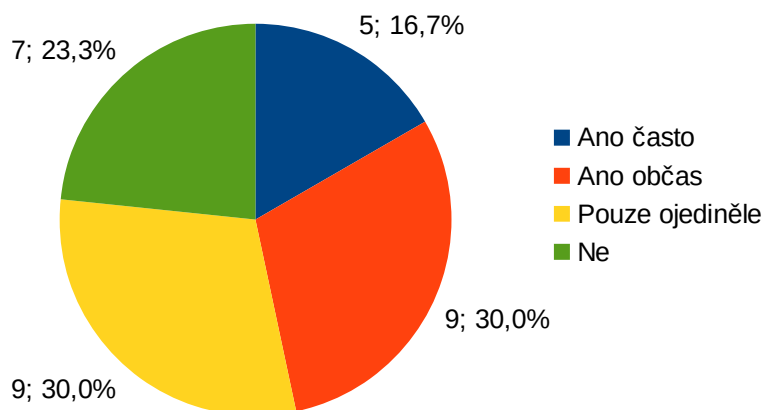
Nejvyšším dosaženým vzděláním ve skupině respondentů je střední škola zakončená maturitou, nejčetnější skupinu tvoří respondenti, kteří ukončili střední odborné učiliště a poté následují respondenti, kteří ukončili povinnou školní docházku a jiné vzdělání nemají. Což může poukazovat na špatný vztah ke škole, vzdělávání. Můžeme se jen domnívat, proč odsouzený skončil pouze u základního vzdělání, výučního listu. Ve skupině respondentů není odsouzený, který by vystudoval vyšší odbornou školu nebo vysokou školu.

Je zajímavé, že pouze sedm odsouzených uvedlo, že nikdy neměli ve škole kázeňské problémy (častá absence ve výuce, vyrušování výuky, hrubá nekázeň při výuce). Zbylých 23 odsouzených uvedlo, že problémy měli, a to v různém stupni závažnosti (viz graf č. 3).

Graf č. 2 - Nejvyšší dosažené vzdělání

Graf č. 3 - Četnost kázeňských problémů ve škole

3.1.3 Rodinné zázemí

V dotazníku se dále nalézají otázky (otázky č. 3, 3a, 4, 7), které se týkají rodinných poměrů odsouzeného. Do dotazníku 30% odsouzených uvedlo, že nepochází z rozvrácené rodiny, naopak 70% odsouzených uvedlo, že pochází z rozvrácené rodiny. Což potvrzuje předpoklad, že většina mladých odsouzených pochází z rozvrácených rodin. V podotázce odsouzení uváděli, s kým tedy žili po rozvodu nebo odloučení rodičů. Pět odsouzených (22,7%) uvedlo, že po odloučení rodičů vyrůstali s matkou a nevlastním otcem, osm odsouzených (36,4%) uvedlo, že po odloučení rodičů vyrůstali pouze s matkou, jeden odsouzený (4,5%) uvedl, že žil s otcem a nevlastní matkou, tři odsouzení (13,6%) uvedli, že žili po rozvodu nebo odloučení rodičů pouze s otcem, čtyři odsouzení (18,2%) uvedli, že žili v dětském nebo výchovném ústavu, jeden odsouzený (4,5%) uvedl, že po rozvodu rodičů žil u prarodičů. Ani jeden z dotazovaných odsouzených nežil ve střídavé péči rodičů. Toto zjištění může poukazovat na fakt, že nejvíce odsouzených dotazovaných v rámci výzkumu žilo pouze s matkou, kde jedním z důvodů kriminality může být právě absence pozitivního mužského vzoru v období dospívání.

V další otázce odsouzení hodnotili výchovu svých rodičů, kdy měli na výběr z několika možností nebo mohli napsat vlastní text, čehož využili pouze dva odsouzení (viz tabulka č. 3). K výchově rodičů se též váže otázka č. 7, která se dotazuje na fyzické tresty v rodině. Zde jsou odpovědi skoro vyrovnané, 13 odsouzených (43,3%) uvedlo, že byli v rodině fyzicky trestáni, zatímco 17 odsouzených (56,7%) uvedlo, že v rodině fyzicky trestáni nebyli (viz graf č. 4).

Tabulka č. 2

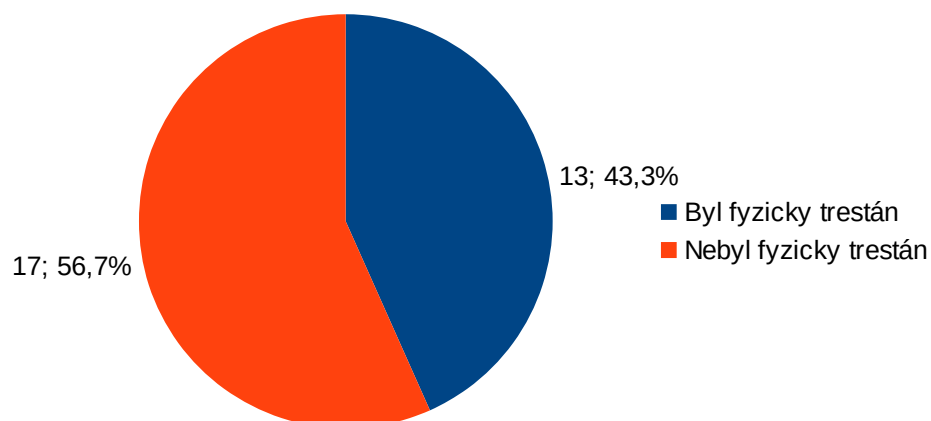
Osoba, se kterou odsouzený vyrůstal po rozvodu, odloučení rodičů	Počet odsouzených (z 30 odsouzených, odpovídalo pouze 21 odsouzených)	Procentuální výměra
Matka s nevlastním otcem	5	22,7%
Pouze matka	8	34,4%
Otec a nevlastní matka	1	4,5%
Pouze otec	3	13,6%
Střídavá péče	0	0%
Dětský domov, výchovný ústav	4	18,2%
Jiná: odsouzený uvedl prarodiče	1	4,5%

Tabulka č. 3

Hodnocení výchovy rodičů odsouzeného	Počet odpovědí	Procentuální výměra
Přísná, ale spravedlivá	3	10%
Normální	21	70%
Nevšíkali si mě	4	13,3%
Jiná: oba odsouzení se vyjádřili, že výchova nebyla žádná	2	6,7%

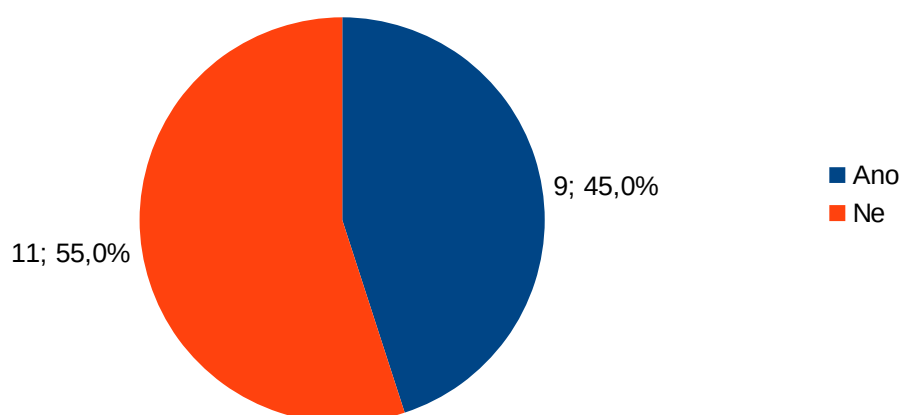
Graf č. 4 - Fyzické tresty v rodině

3.1.4 Členství v partě

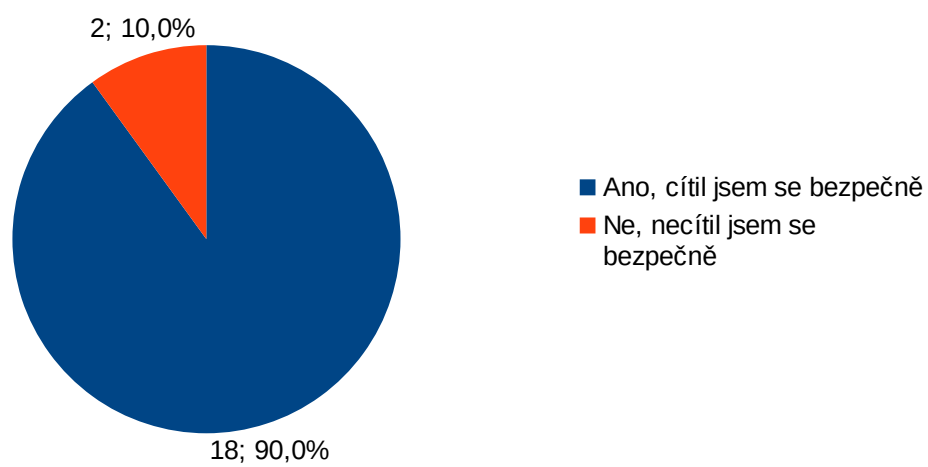
Další částí dotazníku byly otázky směřující k členství ve vrstevnické partě a k doplňujícím otázkám k této problematice. Na otázku, zda byl odsouzený členem party, odpovědělo 20 odsouzených (66,7%) kladně, zatímco 10 odsouzených (33,3%) odpovědělo záporně. Odsouzení, kteří odpověděli kladně, se vyjadřovali k dalším podotázkám, které se týkali členství v partě. Devět odsouzených (45%) v dotazníku přiznalo, že jim parta nahrazovala v jistém smyslu rodinu, ostatních 11 odsouzených (55%) si nemyslí, že by jim parta nahrazovala rodinu (viz graf č. 5).

Graf č. 5 - Nahrazovala parta odsouzenému rodinu

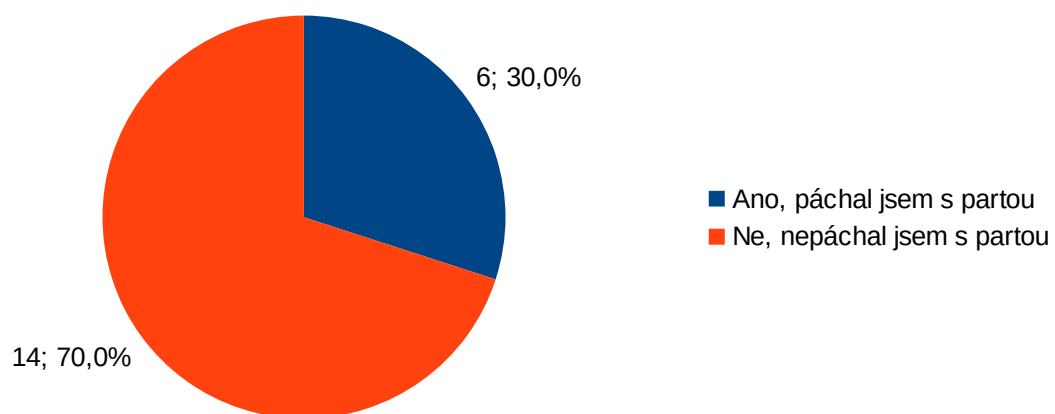

Další otázkou kladenou v dotazníku byla otázka pocitu bezpečí v partě. K této otázce se opět vyjadřovalo 20 odsouzených, ze kterých 18 odsouzených (90%) potvrdilo, že se v partě cítili bezpečně, zatímco 2 odsouzení (10%) se vyjádřili naopak, jak je znázorněno v grafu č. 6. Odsouzení se dále vyjadřovali k páčání trestné činnosti v rámci party, a to zda páchali trestnou činnost s partou a nebo nepáchali, ačkoliv byli jejími členy. K této otázce se 6 odsouzených (30%) vyjádřilo kladně tedy, že páchali trestnou činnost s partou, zatímco 14 odsouzených (70%) se vyjádřilo záporně, tedy nepáchali trestnou činnost s partou (viz graf č. 7). Můj předpoklad, že parta může mít nežádoucí vliv na mladého člověka a podněcovat ho k páčání trestné činnosti se tedy nepotvrdil. Což však nemusí nutně znamenat, že členství v partě je bezpečnou alternativou trávení volného času.

Graf č. 6 - Pocit bezpečí v partě

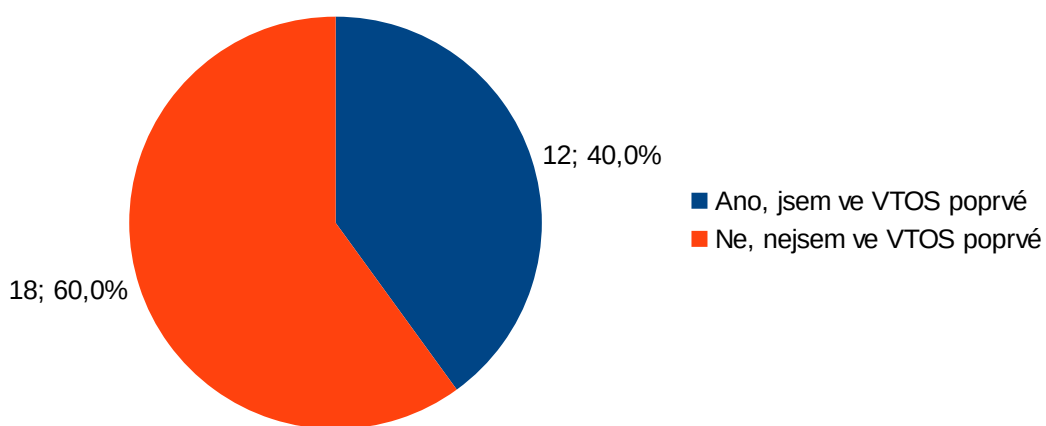
Graf č. 7 - Páchání trestné činnosti s partou

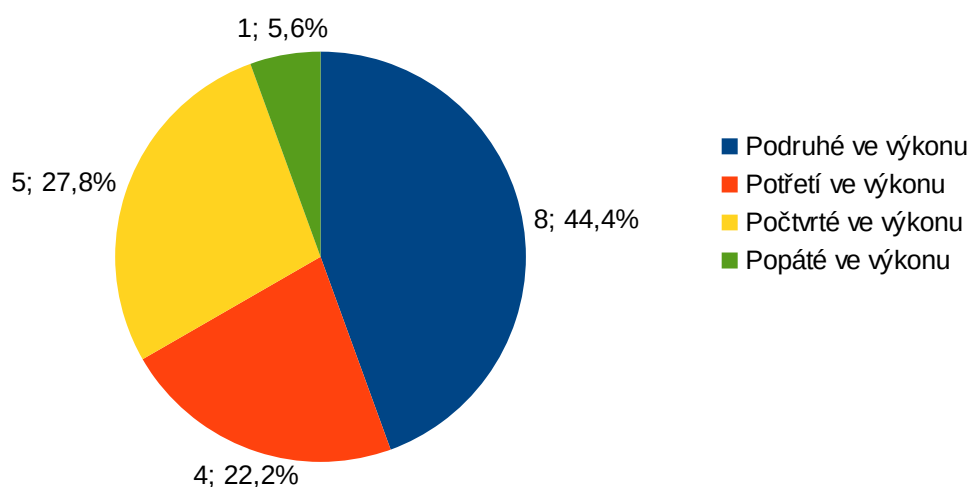
3.1.5 Trestná činnost

Další část otázek (otázky č. 12-15) se týkala trestné činnosti odsouzených. V této části dotazníku jsme zjišťovali, zda je odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé. Jak ukazuje graf č. 8, odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé je 12 (40%), zatímco odsouzených, kteří ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé nejsou je 18 (60%). Odsouzení, kteří nejsou ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé, mohli doplnit pokolikáté už ve výkonu trestu odnětí svobody. Osm odsouzených (44,4%) je ve výkonu trestu odnětí svobody podruhé, čtyři odsouzení (22,2%) jsou ve výkonu trestu odnětí svobody potřetí, pět odsouzených (27,8%) je ve výkonu trestu odnětí svobody počtvrté, a jeden odsouzený (5,6%) je ve výkonu trestu odnětí svobody dokonce popáté (viz graf č. 9). Je zarážející, že vzhledem k věku dotazovaných odsouzených, je zde velice malé procento odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé, což naznačuje silnou recidivu.

Graf č. 8 - Recidiva

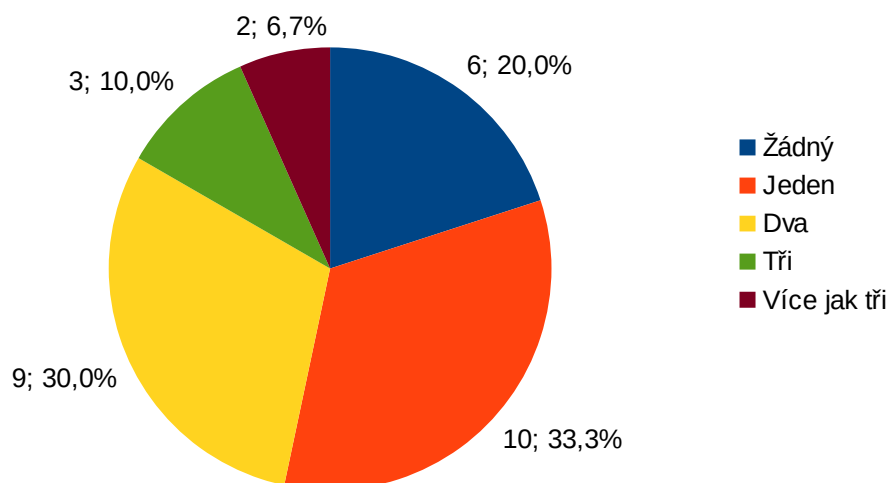

Graf č. 9 - Četnost nepodmíněného odsouzení

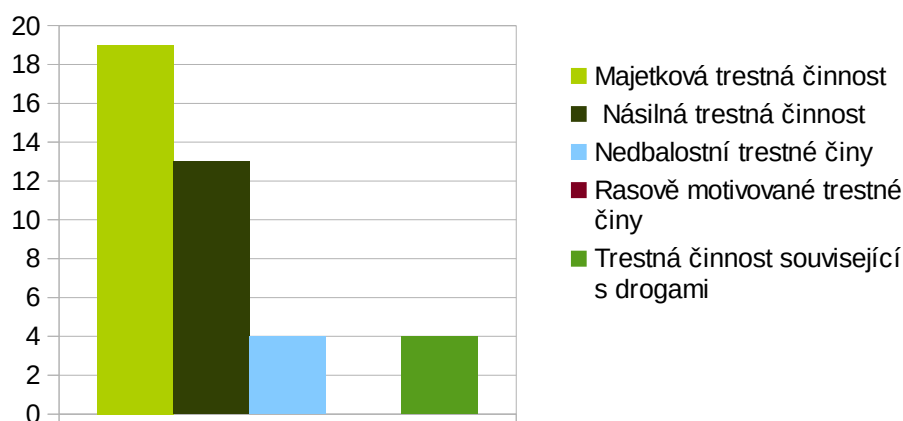
Další otázka se zabývala alternativními tresty. Zajímalo nás, kolik alternativních trestů předcházelo, než byl odsouzený předán k výkonu trestu odnětí svobody. Jak ukazuje graf č. 10, odsouzených, kteří nebyli ani jednou odsouzeni k alternativnímu trestu je 6 (20%), 10 odsouzených (33,3%) přiznalo, že před výkonem trestu odnětí svobody byli odsouzeni k jednomu alternativnímu trestu, 9 odsouzených (30%) uvedlo, že k alternativnímu trestu byli odsouzeni dvakrát, 3 odsouzení (10%) uvedli, že byli odsouzeni ke třem alternativním trestům, a další 2 odsouzení (6,7%) uvedli, že byli odsouzeni k více jak třem alternativním trestům před výkonem trestu odnětí svobody.

Graf č. 10 - Počet alternativních trestů před VTOS

Další otázkou kladenou v dotazníku byl druh páchané činnosti, kde odsouzení mohli vybrat z více možností. Zde vidíme, že největší zastoupení činí majetkové trestné činy (označeno 19x, 63,3%), na druhém místě je nejvíce zastoupena násilná trestná činnost (označeno 13x, 43,3%), následují nedbalostní trestné činy (označeno 4x, 13,3%) spolu s trestnými činy, které se vztahují k drogám (označeno 4x, 13,3%), zatímco rasově motivované trestné činy nebyly označeny ani jednou. Není překvapením, že nejvíce označovanou trestnou činností je právě majetková trestná činnost, která je typická právě pro mladé odsouzené. Jedná se především o krádeže, poškozování cizí věci a zpronevěru, kdy je pro pachatele cílem obohatit se na úkor někoho jiného.

Graf č. 11 - Druhy páchané trestné činnosti

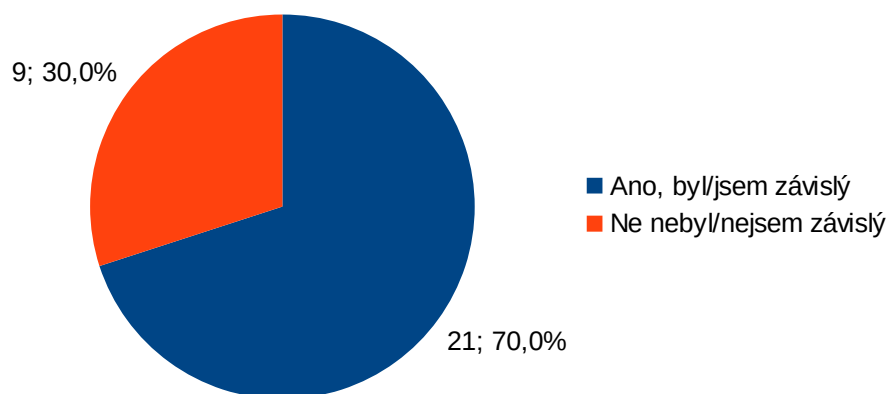

3.1.6 Drogová závislost

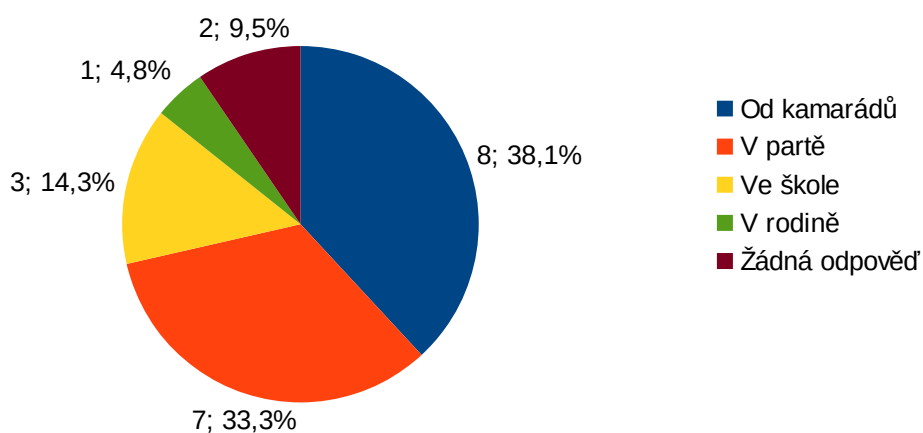
Další série otázek se týkala možné závislosti na alkoholu a drogách. První otázkou bylo, zda si odsouzený myslí, že je nebo není závislý. Devět odsouzených (30%) uvedlo, že nebyli/nejsou závislí. Zbývající odsouzení (70%) uvedli, že závislí byli nebo stále jsou. Na vzorku respondentů tedy můžeme potvrdit předpoklad, že drogová závislost může být jednou z příčin kriminality mladých dospělých. Závislost na drogách je velice drahý koníček, tudíž tato závislost často koresponduje s majetkovou trestnou činností, která u dotazovaných odsouzených převažuje. Dále tedy vyplňovali dotazník pouze odsouzení, kteří uvedli, že jsou nebo byli závislí. V další otázce dotazníku

odsouzení psali, kde se poprvé s drogou setkali. Jak se ukázalo, nejvíce odsouzených se poprvé setkala s drogou od kamaráda (8 případů z 21, 38,1%), v partě se poprvé s drogou setkala 7 odsouzených (33,3%), ve škole se poprvé s drogou setkali 3 odsouzení (14,3%), jeden odsouzený (4,8%) se s drogou poprvé setkal v rodině a dva odsouzení (9,5%) neuvedli žádný příklad, kde se s drogou setkali poprvé.

Graf č. 12 - Závislost

Graf č. 13 - První setkání s drogou

Zajímalo nás také jaké drogy, odsouzený užíval. V této otázce bylo možné označit více odpovědí, ale také doplnit svou vlastní odpověď. Odpovědi jsou přehledně seřazeny v tabulce č. 4. Z dotazníků lze vyčíst, že dotazovaní odsouzení neužívali pouze jednu drogu, ale vždy šlo o kombinaci dvou a více drog. Nejvíce zmiňovanou drogou je pervitin, který respondenti uvedli v 18 případech. Druhou nejzmiňovanější drogou je marihuana, která byla zmíněna v 16 případech. Následuje hašiš, který dotazovaní odsouzení uvedli v 11 případech. Alkohol byl uveden v 10 případech a vždy byl uveden v kombinaci spolu s jinou drogou. Heroin byl respondenty uveden v 9 případech. LSD a extáze byla respondenty uvedena v 6 případech. Dotazovaní odsouzení pouze v 6 případech uvedli jiné drogy. V jiných odpovědích se objevili drogy jako například: lysohlávky (zmíněné 3x), kokain (zmíněný 4x), ketamin (zmíněný 2x), meskalin (zmíněný 1x), a MDMA (zmíněný 1x).

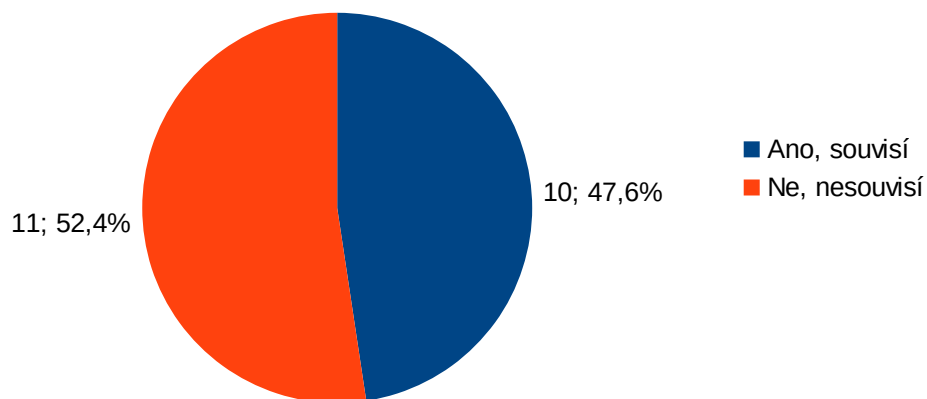
Tabulka č. 4

Droga:	Počet odpovědí:	Procentuální výměra:
Alkohol	10	47,6%
Marihuana	16	76,2%
Hašiš	11	52,4%
Pervitin	18	85,7%
Heroin	9	42,9%
Extáze	6	28,6%
LSD	6	28,6%
Jiná odpověď	6	28,6%

V dotazníku nás dále zajímalo, jestli trestná činnost odsouzeného souvisí s drogami. V tomto bodě se 11 odsouzených (52,4%) vyjádřilo negativně, tedy že jejich trestná činnost s drogami nesouvisela, zatímco 10 odsouzených (47,6%) se vyjádřilo pozitivně, tedy tak, že jejich trestná činnost souvisela s drogami, jak názorně ukazuje graf č. 14.

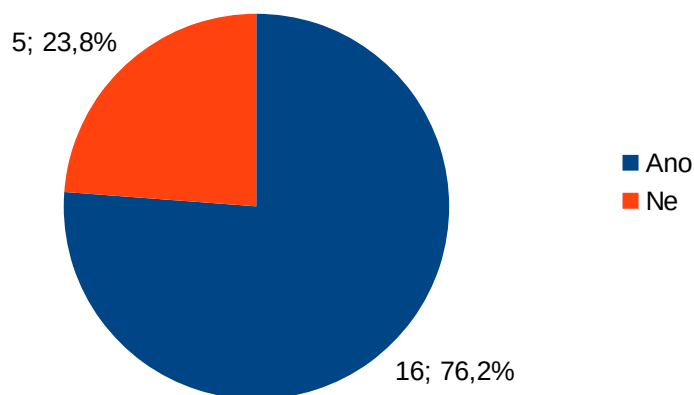

Graf č. 14 - Souvisí trestná činnost s drogami

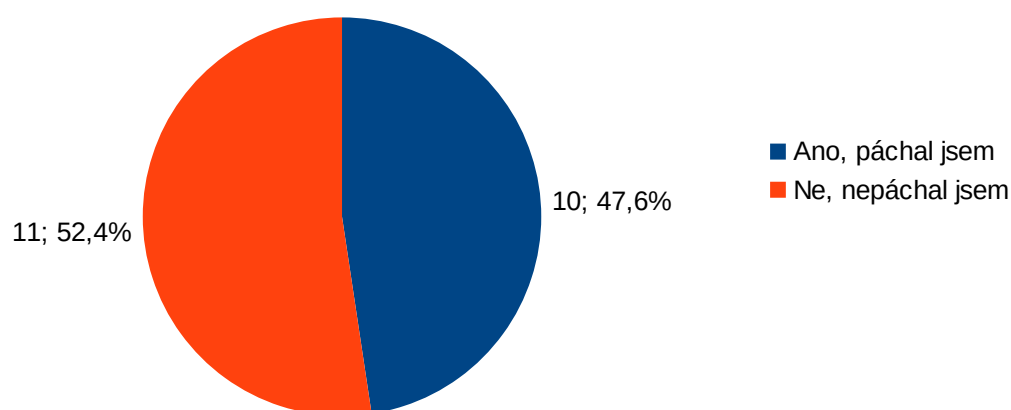
Další otázka položená v dotazníku se týkala samotné trestné činnosti, zda- li odsouzený někdy spáchal trestný čin pod vlivem drogy nebo ne. K této otázce se vyjadřovalo 21 odsouzených, ze kterých 16 odsouzených (76,2%) přiznalo, že někdy spáchalo trestný čin pod vlivem drog, zatímco 5 odsouzených (23,8%) odpovědělo na tuto otázku negativně, jak ukazuje graf č. 15.

Graf č. 15 - Spáchání trestného činu pod vlivem drog

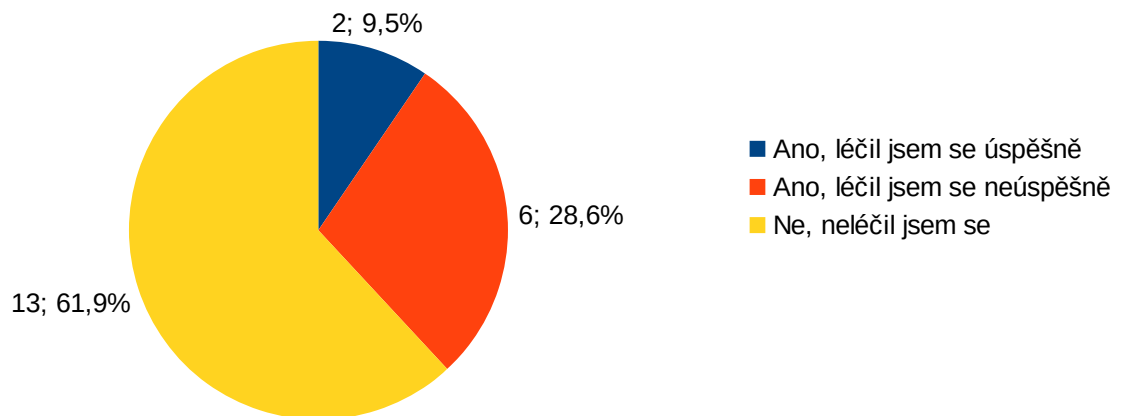
Další otázkou pokládanou v dotazníku byla otázka týkající se trestné činnosti z hlediska toho, zda odsouzený páchal trestnou činnost za účelem získání prostředků na drogu. Deset odsouzených se k této otázce vyjádřilo pozitivně, tedy 47,6%, zatímco 11 odsouzených (52,4%) se k této otázce vyjádřilo negativně, tedy nepáchali trestnou činnost za účelem získání prostředků na drogu, jak ukazuje graf č. 16.

Graf č. 16 - Páchání trestné činnosti za účelem získání prostředků na drogu

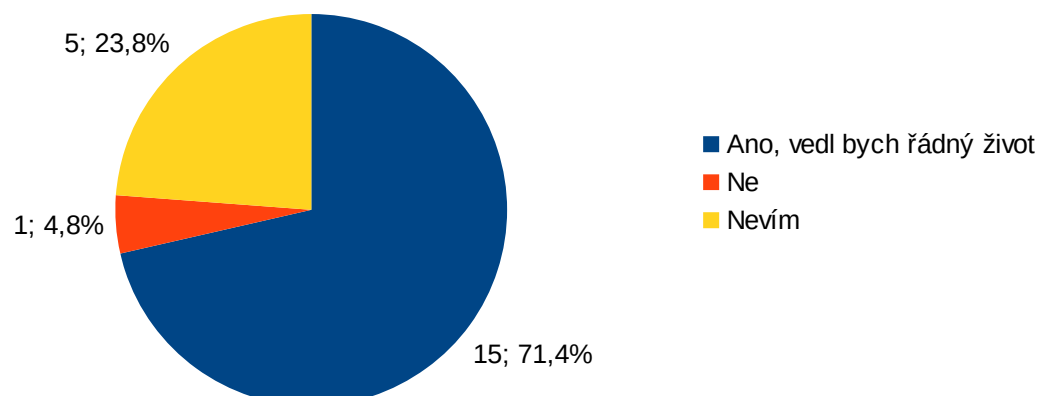
Další otázkou kladenou v dotazníku je otázka, zda se odsouzený někdy léčil z drogové závislosti a zda-li bylo léčení úspěšné nebo nikoli. Pouze dva dotazovaní odsouzení (9,5%) potvrdili úspěšnou léčbu drogové závislosti, zatímco šest dotazovaných odsouzených (28,6%) potvrdilo neúspěšnou léčbu drogové závislosti. Zbýlých 13 dotazovaných odsouzených (61,9%) se nikdy z drogové závislosti neléčilo, jak je znázorněno v grafu č. 17. Otázkou zůstává, zda odsouzení, kteří se nikdy z drogové závislosti neléčili, nemají nebo neměli potřebu tento problém řešit nebo nevěděli, kam se pro pomoc obrátit.

Graf č. 17 - Léčba drogové závislosti

Poslední otázkou dotazníku byla otázka, zda si odsouzený myslí, že by bez drogové závislosti vedl řádný život. K této otázce se 15 dotazovaných odsouzených (71,4%) vyjádřilo kladně, myslí si tedy, že by bez drog vedli řádný život. Pouze jeden dotazovaný odsouzený (4,8%) si myslí, že i bez drog by řádný život nevedl. Zbýlých 5 dotazovaných odsouzených (23,8%) nedokáže na tuto otázku odpovědět a nejsou si jisti, zda by vedli nebo nevedli řádný život, jak ukazuje graf č. 18.

Graf č. 18 - Otázka, zda by vedl odsouzený řádný život bez drog

3.1.7 Shrnutí

Z výzkumu provedeného ve Věznici ve Stráži pod Ralskem, kterého se účastnilo 30 odsouzených ve věku 18-25 let, lze usuzovat, že mezi hlavní příčiny kriminality mladých dospělých lze zařadit zejména nefunkčnost rodiny, kdy 70% dotazovaných odsouzených potvrzuje, že pochází z rozvrácené rodiny. Rodina selhává jako celistvý prvek a dítě je vystaveno výchově jednoho rodiče, kdy jde v 36,4% pouze o matku, ve 22,7 % se jednalo o matku s nevlastním otcem. To může poukazovat na fakt, že zde chybí pozitivní mužský vzor, se kterým by se mohl jedinec ztotožnit. Zajímavé je, že ačkoliv 70 % dotazovaných odsouzených pochází z rozvedených rodin, 70 % dotazovaných odsouzených hodnotí výchovu svých rodičů (ať se jedná o matku, nebo matku a nevlastního otce atd.) jako normální, avšak 43,3% dotazovaných odsouzených přiznává, že byli v rodině fyzicky trestáni.

Dalším zajímavým faktem je, že pouze 20,3 % dotazovaných odsouzených odpovědělo, že ve školních zařízeních nemělo žádné kázeňské problémy, zbylých 79,7 % přiznalo, že kázeňské problémy měli, což může poukazovat na problémy s kázní, dodržováním stanovených pravidel a také úctě k autoritám. Dva dotazovaní odsouzení přiznali, že byli v dětství šikanováni, z čehož můžeme usoudit, že mohli mít negativní vztah ke školskému zařízení, jeden dotazovaný odsouzený si otázkou šikany není jist a zbylých 27 dotazovaných odpovědělo, že šikanováni nebyli.

Dalším faktorem, který nás zejména zajímal, bylo, zda je dotazovaný odsouzený drogově závislý či nikoli. 70% dotazovaných odpovědělo, že jsou nebo byli závislí, což opět potvrzuje hypotézu, že drogová závislost může vést ke kriminální činnosti. Zajímavý je však fakt, že pouze 47,6% dotazovaných odsouzených přiznalo, že trestná činnost, kterou páchali, souvisela s drogovou závislostí. Dalším zajímavým faktem je, že 76,2% dotazovaných přiznalo, že páchali pod vlivem drog trestnou činnost. Z tohoto vyplývá, že drogová závislost je významným činitelem, který je jednou z příčin kriminality mladých dospělých.

Ačkoliv nelze přesně určit osobnost pachatele, lze s jistou určitostí říci, že existují predispozice, které mohou předurčovat, že osobnost bude mít sklony k páchání trestné činnosti, avšak toto tvrzení nelze dogmatizovat a mít ho za pravidlo.

Za zásadní lze tedy považovat otázku prevence, která je zásadní zejména

v období dětství a dospívání, kdy má na jedince největší vliv rodina. Je proto důležité, aby plnila všechny své funkce na dostatečné úrovni. Rodiče nejenže předávají dítěti moudra slovy, ale zejména předávají vzorce chování, které se dítě snaží napodobit. Jak se prokázalo ve výzkumu většina odsouzených pochází z rozvrácených rodin, kde často nefiguruje mužský vzor a můžeme také předpokládat, že primární výchova nějakým způsobem selhala. Je důležité, aby i rodiče měli dostatek informací, jak rozpoznat první signály experimentů s drogami, není tedy důležité upozorňovat pouze děti a dospívající, ale zejména i jejich rodiče. Je také důležité, aby rodiče i děti měli povědomí o tom, kam v případě problémů zavolat, kam se obrátit s prosbou o pomoc. Pomoc odborníků (lékařů, pedagogů, psychologů) by měla být zaměřena především na sociálně slabé rodiny a neúplné rodiny s cílem podpořit výchovu dítěte nebo ji nahradit úplně. Je důležité zejména informovat rodiče o rizicích, která hrozí, pokud dítě inklinuje k rizikovému chování, do kterého řadíme zejména drogovou závislost, záškoláctví, šikanu a jiné agresivní chování a také zneužívání legálních látek.

Důležitou roli hrají také školská zařízení, kde již působí odborníci, kteří by měli na dítě působit a předcházet tak nežádoucím projevům chování nebo alespoň vytipovat děti, které se takto projevují, aby s takovými dětmi mohli pracovat další odborníci. Důležitou roli hraje také Policie České republiky, která může poskytnout sezení ve školách a apelovat na děti a dospívající v oblastech drogové prevence, a také prevence kriminality. Mohou vést diskuze o trestných činech a jejich možných sankcích, což by mohlo mít odstrašující efekt především u mladších dětí. Je zde také možnost, aby v rámci spolupráce škol a vězeňské služby docházelo k sezení s odsouzenými, kteří by mohli před dětmi ze základních a středních škol převyprávět vlastní příběh, který by mohl ještě lépe zapůsobit jako odstrašující příklad. Samozřejmě by se jednalo o odsouzené, kteří by do tohoto projektu vstupovali dobrovolně a museli by projít prověrkou, aby se zamezilo ohrožení bezpečnosti.

4. Závěr

Cílem bakalářské práce byl pokus zjistit možné příčiny kriminality mladých dospělých, a to na základě dotazníku, který byl přímo distribuován mezi odsouzené ve věznici ve Stráži pod Ralskem.

Práce se věnuje především otázce drogové závislosti, která jak se ukázalo, je velkým problémem. Drogy jsou problémem nejen v oblasti kriminality, ale obecně problémem celé společnosti. Proto je nutné tuto problematiku řešit, a to především tak, že začneme u těch, kteří se s drogou ještě nesetkali. Je potřeba dětem a dospívajícím vštěpovat informace o škodlivosti drog a následcích, které jejich užívání může přinést.

Další otázkou, kterou se práce zabývá je rodina. Jak prokázal výzkum můžeme hledat souvislost mezi kriminalitou a rodinným zázemím. Jde především o pozornost, kterou rodiče svému dítěti věnují, jak si všímají změn v jeho chování. Dnešní doba je bohužel jedním z faktorů, který může mít vliv na to, jak se rodiče věnují svým dětem. Rodiče zastávají mnoho rolí a očekává se, že je budou plnit všechny v požadované míře, což se může projevit právě na času, který tráví se svými dětmi. Tyto děti pak hledají náhradní možnost trávení volného času, což může být právě parta. V partě jsou rovnocennými osobami a často právě zde dochází k prvním krokům vedoucím k rizikovému chování, jako jsou experimenty s drogami a trestné činy.

Společnost má snahu snížit kriminalitu obecně, a zejména kriminalitu mladých dospělých. Vhodně zvolené programy pro školy, kdy je potřeba oslovit zejména děti a mladistvé, jsou určitě jednou z cest prevence, jak rizikového chování, tak i kriminality.

5. Zdroje

Právní předpisy:

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. © AION CS 2010-2017 [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Knihy:

CAKIRPALOGLU, P., 2012. *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada. ISBN 978- 80-247-4033-1.

DOLEJŠ, M., 2010. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2642-6.

FISCHER, S., ŠKODA, J., 2009. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada. ISBN 978- 80- 247- 2781- 3.

HAYES, N., 2013. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 7. Praha: Portál. ISBN 978 - 80 - 262-0534-0.

JEDLIČKA, R., 2004. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis. ISBN 80-7312-038-0.

KRULICHOVÁ, E., PODANÁ, Z., BURIÁNEK, Z., 2015. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-860-3.

MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A., 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-825-8.

NAKONEČNÝ, M., 2009. *Psychologie osobnosti*. 2. vyd. rozš. a přeprac. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1680-5.

NEŠPOR, K., 1995. *Kouření, pití, drogy: děvčata a kluci spolu mluví o závislostech*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-023-5.

NEŠPOR, K., 2007. *Návykové chování a závislost*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-267-6.

NOVOTNÝ, O., 2004. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI. ISBN 80-7357-026-2.

ŘÍČAN, P., 2007. *Psychologie osobnosti: [obor v pohybu]*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1174-4.

ŠTABLOVÁ, R., 1999. *Drogy, kriminalita a prevence*. 2. rozš. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky. ISBN 80-7251-018-5.

UŠIAK, G., OBERUČ, J., SEČKA, P., 2016. *Kriminalita mládeže*. Strážnice: Veřejnosprávní vzdělávací institut, o.p.s. Strážnice. ISBN 978-80-905919-5-0.

VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. rozš. a přeprac. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.

VÁGNEROVÁ, M., 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

Seznam internetových zdrojů:

Substituční léčba: Stránky o závislosti [online]. 2017 [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: <http://www.substitutni-lecba.cz/>

Vězenská služba České republiky [online]. 2012 [cit. 2017-06-04]. Dostupné z:

<http://www.vscr.cz/veznice-strar-pod-ralskem-92/o-nas-1626/zakladni-informace-155/>

Policie ČR: Návykové látky [online]. 2017 [cit. 2017-06-11]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/narodni-protidrogova-centrala-skpv-navykove-latky-navykove-latky.aspx>

NávykovéLátky.cz: Informační portál o drogách a návykových látkách [online]. 2017 [cit. 2017-06-11]. Dostupné z: <http://navykovelatky.cz/>

6. Příloha

Dotazník:

Vážení respondenti,

Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění mého dotazníku, který poslouží jako podklad pro bakalářskou práci. Dovoluji si Vás rovněž požádat o co nejpřesnější a pravdivé vyplnění dotazníku. Účast ve výzkumu je anonymní a dobrovolná. Předem děkuji za spolupráci.

1) Kolik Vám je let ?

.....

2) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání ?

- ☐ Základní
- ☐ Střední odborné učiliště
- ☐ Střední škola s maturitou
- ☐ Vyšší odborná škola
- ☐ Vysoká škola

3) Pocházíte z rozvedené rodiny ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

3a) Pokud je předchozí odpověď ano, s kým jste po rozvodu rodičů zůstal ?

- ☐ S matkou a nevlastním otcem
- ☐ Pouze s matkou
- ☐ S otcem a nevlastní matkou
- ☐ Pouze s otcem
- ☐ Ve střídavé péči
- ☐ Dětský domov, výchovný ústav
- ☐ Jiná možnost:

.....

.....

4) Jak zpětně hodnotíte výchovu svých rodičů ?

- ☐ Přísná, ale spravedlivá
- ☐ Normální
- ☐ Nevšímali si mě
- ☐ Jiná:

.....

.....

.....

5) Měl jste ve škole (základní, střední) kázeňské problémy, častá absence ve výuce, vyrušování výuky, hrubá nekázeň při výuce ?

- ☐ Ano, často
- ☐ Ano, občas
- ☐ Pouze ojediněle
- ☐ Ne

6) Byl jste v dětství šikanován ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne
- ☐ Nevím

7) Byl jste někdy v rodině fyzicky trestán ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

8) Byl jste někdy členem party ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

9) Nahrazovala Vám parta v jistém smyslu rodinu ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

10) Cítil jste se v partě v bezpečí ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

11) Páchal jste spolu s partou trestnou činnost ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

12) Jste ve výkonu trestu poprvé ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

12a) Pokud ne, pokolikáté jste ve výkonu trestu ?

.....

13) Kolik alternativních trestů (trest domácího vězení, obecně prospěšné práce atd.) předcházelo výkonu trestu ?

- o Jeden
- o Dva
- o Tři
- o Více než tři

14) Jaký druh trestné činnosti jste páchal ?

- o Majetkové trestné činy
- o Násilné trestné činy
- o Nedbalostní trestné činy
- o Trestné činy rasově motivované
- o Trestné činy, které souvisí s drogami

15) Páchal jste trestnou činnost sám, nebo ve skupině ?

- o Sám
- o Ve skupině

16) Byl jste, nebo jste závislý na drogách ?

- o Ano
- o Ne
- o Pokud byla předchozí odpověď „Ano“ odpovídejte v dotazníku dále.

17) Kde poprvé jste se s drogou setkal (v partě, ve škole od kamaráda, od rodičů, od sourozence apod.) ?

.....

.....

.....

.....

.....

18) Které drogy jste užíval ? (Je možno více odpovědí)

- ☐ Alkohol
- ☐ Marihuana
- ☐ Hašiš
- ☐ Pervitin
- ☐ Heroin
- ☐ Extáze
- ☐ LSD
- ☐ Jiné.....

.....

.....

19) Souvisí Vaše trestná činnost s drogami ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

20) Spáchal jste trestný čin pod vlivem drogy ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

21) Páchal jste za účelem získání prostředků na drogu ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

22) Léčil jste se někdy z drogové závislosti ?

- ☐ Ano, úspěšně
- ☐ Ano, neúspěšně
- ☐ Ne

23) Myslíte si, že bez závislosti na droze byste vedl řádný život ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne
- ☐ Nevím